

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ТАБАРАН ДАР'Я ОЛЕКСАНДРІВНА

Допускається до захисту:
в.о. завідувача кафедри
теорії і практики перекладу
к. пед. н.,
Олеся БОЙВАН
« _____ » _____ 20__ р.

ТЕМА

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ
В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ:
(НА МАТЕРІАЛІ ПЕРЕКЛАДУ РОМАНУ М. ЗУЗАКА «КРАДІЙКА
КНИЖОК» В УКРАЇНСЬКОМОВНІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ Н. ГОЇН)

Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури (переклад
включно), перша – англійська»
Освітня програма
«Англійська та друга іноземна мови та літератури (переклад включно)»

Магістерська робота

Науковий керівник:
Запухляк Ірина Михайлівна,
к. філол. н., доцент кафедри
теорії і практики перекладу

Оцінка: _____ / _____ / _____
(бали/за шкалою ЄКТ5/за національною шкалою)
Голова ЕК: _____

Вінниця 2024

АНОТАЦІЯ

Табаран Д. О. Перекладацькі трансформації в англо-українському художньому перекладі: (на матеріалі перекладу роману М. Зузака «Крадійка книжок» в українськомовній інтерпретації Н. Гоїн). Спеціальність 035 «Філологія». Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша англійська. Освітня програма «Англійська та друга іноземні мови (переклад включно)». Донецький та національний університет імені Василя Стуса, 2024. 94 с.

Магістерська робота присвячена вивченню лексичних та граматичних трансформацій у процесі перекладу з англійської мови роману Маркуса Зузака «Крадійка книжок» українською мовою у інтерпретації Наталії Гоїн. Робота зумовлена загальним інтересом до процесу перекладу та зосереджується на лінгвістичних особливостях художніх текстів й проблемах їх адекватного перекладу.

Досліджуючи перекладацькі трансформації, зумовлені розбіжностями лексико-семантичних систем та стилістичних норм мов оригіналу та перекладу, особлива увага приділяється лексичним та граматичним трансформаціям. В рамках дослідження проведено класифікацію цих трансформацій за В. І. Карабаном, І. В. Корунцем та С. Є. Максимовим.

Лексичні трансформації охоплюють конкретизацію (збільшення точності виразу), генералізацію (спрощення чи узагальнення), антонімічний переклад (використання антонімів для передачі протилежного значення), смисловий розвиток (розширення або уточнення значення), компенсацію (введення компенсаторних одиниць), опущення (вилучення зайвих частин виразу), додавання (введення нових одиниць) та комбіновані трансформації (використання кількох трансформацій для досягнення бажаного результату). Їхнє використання зумовлене прагненням перекладача передати сенс повідомлення у повному обсязі у випадках, коли прямий переклад недоречний.

Граматичні трансформації можуть включати заміну частин мови (заміна одного граматичного елемента іншим), заміну членів речення (зміна порядку чи

структури частин речення), перестановку (зміна порядку слів чи фраз у реченні), об'єднання (об'єднання двох чи більше одиниць для створення комплексного виразу) та членування (розділення складних одиниць на окремі частини). Ці трансформації використовуються для адаптації оригінального тексту до мовних особливостей та контексту перекладу, забезпечуючи максимальну адекватність та збереження смислу.

Досліджено німецькомовні одиниці у романі «Крадійка книжок» Маркуса Зузака, зокрема ті одиниці, які інтегровані в текст іншомовного оригіналу. Визначено різноманіття використання німецьких одиниць у тексті, а також їхні структурні та семантичні особливості.

Німецькомовні одиниці були проаналізовані з урахуванням їхнього впливу на загальну композицію та виразність оригінального твору. Цей аспект дослідження спрямований на визначення того, як одиниці німецької мови взаємодіють із загальною структурою та смисловим наповненням твору, а також на виявлення трансформацій, які допомагають їхньому адекватному відтворенню у перекладі.

У висновках роботи підкреслено, що труднощі перекладу роману Маркуса Зузака «Крадійка книжок» відкривають нові можливості для вивчення перекладацьких викликів та стратегій у контексті літературного твору, що має велике значення для розвитку теорії перекладознавства та практичного перекладу художніх текстів.

Ключові слова: перекладацькі трансформації, художній переклад, німецькомовні одиниці, перекладознавство, лексичні трансформації, граматичні трансформації.

SUMMARY

Tabaran D.O. Transformations in the Translation of a Literary Text (Based on the Novel "The Book Thief" by M. F. Zusak and its Ukrainian Translation by N. Hoin).

Specialty 035 "Philology". Specialization 035.041 "Germanic Languages and Literatures (including translation)", the first language – English. Educational Programme "English and the second foreign languages and literature (including translation)".

Vasyl Stus Donetsk and National University, 2024, 90 p.

The master's thesis is aimed at studying lexical and grammatical transformations in the process of translation from the English language of the novel by Marcus Zusak "The Book Thief" into the Ukrainian language as interpreted by Natalia Goin. The work highlights the general interest of the world reader in contemporary Ukrainian literature and focuses on the linguistic features of literary texts and the problems of their translation.

The transformations under the analysis are caused by differences in lexical and semantic systems and stylistic norms of the source and target languages, special attention is paid to lexical and grammatical transformations. The study classifies these transformations according to V. I. Karaban, I. V. Korunets and S. E. Maksimov.

Lexical transformations include specification (increasing the precision of an expression), generalisation (simplification or generalisation), antonymic translation (using antonyms to convey the opposite meaning), semantic development (expanding or clarifying the meaning), compensation (introducing compensatory elements), omission (removing unnecessary parts of an expression), addition (introducing new elements) and combined transformations (using several transformations to achieve the desired result).

Grammatical transformations can include part-of-speech substitution (replacing one grammatical element with another), sentence member substitution (changing the order or structure of sentence parts), rearrangement (changing the order of words or phrases in a sentence), combining (combining two or more elements to create a

complex expression), and disambiguation (splitting complex elements into separate parts).

These transformations are used to adapt the original text to the linguistic features and context of the translation, ensuring maximum adequacy and preservation of meaning.

The study examines the German-language inclusions in the novel ‘The Book Thief’ by Markus Zusak, in particular, those elements that are integrated into the text of the foreign-language original. The diversity of the use of German elements in the text, as well as their structural and semantic features, is determined.

The German-language inclusions were analysed in terms of their impact on the overall composition and expressiveness of the original work. This aspect of the study is aimed at determining how the elements of the German language interact with the overall structure and semantic content of the work, as well as at identifying transformations that help to reproduce them adequately in translation.

The paper concludes by emphasising that the difficulties of translating the novel ‘The Book Thief’ by Markus Zusak open up new opportunities for studying translation challenges and strategies in the context of a literary work, which is of great importance for the development of translation theory and practical translation of literary texts.

Keywords: transformations, literary translation, German-language elements, translation studies, lexical transformations, grammatical transformations.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1 Витоки та розвиток теорії перекладознавства.....13

1.1. Історичне підґрунтя перекладознавства як науки про теорію та практику перекладу.....	13
1.2. Вітчизняні школи перекладознавства.....	20
1.3. Зарубіжні школи перекладознавства.....	26
1.4. Основні поняття теорії перекладу.....	30
1.5. Проблема визначення базових понять та термінів перекладознавства.....	34
1.6. Поняття «перекладацькі трансформації» у сучасній лінгвістиці.....	36
1.7. Види перекладацьких трансформацій. Проблема класифікації.....	39
Висновки до розділу 1.....	51

РОЗДІЛ 2 Перекладацькі трансформації в англо-українському художньому перекладі (на матеріалі перекладу роману М. Зузака «Крадійка книжок» в українськомовній інтерпретації Н. Гоїн).....54

2.1. Роман «Крадійка книжок» як видатний твір сучасної художньої літератури.....	54
2.2. Творчість Маркуса Зузака: загальна характеристика.....	56
2.3. Порівняльний аналіз тексту роману Маркуса Зузака «Крадійка книжок» та його перекладу українською мовою в інтерпретації Наталії Гоїн.....	56
2.4.1. Лексичні трансформації у романі Маркуса Зузака «Крадійка книжок».....	58
2.4.1.1. Конкретизація.....	58
2.4.1.2. Смісловий розвиток.....	62
2.4.1.3. Додавання.....	64
2.4.1.4. Опущення.....	65
2.4.1.5. Антонімічний переклад.....	66
2.4.1.6. Компенсація.....	67
2.4.1.7. Комбіновані трансформації.....	69

2.4.2. Граматичні трансформації у романі Маркуса Зузака «Крадійка книжок»	71
2.4.2.1. Заміна частин мови.....	71
2.4.2.2. Заміна членів речення.....	72
2.4.2.3. Перестановка.....	73
2.4.2.4. Об'єднання.....	73
2.4.2.5. Членування.....	75
2.5. Лексико-семантичні особливості вживання німецькомовних одиниць у романі М. Зузака «Крадійка книжок», їхня прагматична адаптація контексті проблем перекладу.....	76
Висновки до розділу 2.....	93
Загальні висновки.....	95
Список використаних джерел.....	98

ВСТУП

Загальновідомо, що з давніх-давен переклад виконував надзвичайно важливу соціальну функцію, адже переклад тексту чи вислову з однієї мови на іншу часто виявляється неможливим через відсутність еквівалентів до оригіналу. Особливої уваги заслуговує художній переклад, що відіграє важливу роль у розвитку мови й збагаченні культури народу.

Мови не існують ізольовано одна від одної, вони постійно контактують та змішуються, таким способом обмінюючись лексичним надбанням. Мови є засобом міжкультурного обміну та спілкування, сприяють вербальному порозумінню людей різних країн світу та визначають рівень їхнього культурного розвитку.

До характерних особливостей художнього тексту належать безмежна різноманітність лексичних, граматичних і стилістичних засобів, притаманних унікальній манері написання твору письменником, що значно ускладнює процес перекладу, під час якого виникає проблема відтворення індивідуальної своєрідності першоджерела.

Пропонована лінгвістична розвідка присвячена роману Маркуса Зузака «Крадійка книжок». Найголовніша функція використання іншомовних одиниць у художньому тексті – це створення неповторного колориту зазначених подій. Переважно слова та вирази використовувалися для опису людей, загального тла оповіді та певних явищ, передачі місцевих назв та інше. Як правило, автор використовував іноземний елемент з перекладом на мову оригіналу, що дозволяло читачеві відчувати атмосферу описаного середовища й розуміти, про що йдеться. Зазначене потребує дослідження для усвідомлення можливостей адекватного перекладу з урахуванням викладеної вище своєрідності змодельованого художнього тексту, з'ясування шляхів та методів, за допомогою яких авторка перекладу роману Наталія Гоїн досягнула транслятологічної адекватності при відтворенні лінгвостилістичних характеристик твору українською мовою, що й зумовлює

Актуальність цього магістерського дослідження полягає у недостатній увазі науковців до проблем адекватного перекладу іншомовних творів, які, окрім мови джерела, мають також іншомовні мовні засоби, зокрема роман. Важливість дослідження визначається й тим, що міжкультурна комунікація задля порозуміння особливо актуальні під час обговорення найбільш значущих світових, політичних питань, тому й такою значущою є процедура пошуку й знаходження точного еквівалента в мові перекладу, не порушуючи при цьому від мовних норм, що віддзеркалюються в художніх творах.

Мета цього дослідження – з'ясувати семантичні та лінгвостилістичні особливості функціонування трансформацій та іншомовних одиниць як літературного засобу для створення унікального колориту роману М. Зузака «Крадійка книжок», описаної в ньому дійсності у його перекладі українською мовою виконаного Н. Гоїн.

Досягнення цієї мети передбачає вирішення таких **завдань**:

1. Визначити історичне підґрунтя перекладознавства як науки про теорію та практику перекладу, указавши на витоки теоретичних засад перекладознавства та основні етапи їх розвитку;
2. Систематизувати основні поняття теорії перекладу, зокрема поняття «переклад», що притаманне для сучасного мовознавства та проаналізувати сутність поняття «адекватність» та «еквівалентність» перекладу;
3. Дослідити основні різновиди перекладацьких трансформацій, їх типи та класифікації та з'ясувати їхню специфіку, проаналізувавши використання перекладацьких трансформацій як засіб досягнення адекватності перекладу;
4. Категоризувати перекладацькі трансформації, зокрема лексичні та граматичні трансформації, які були використані Н. Гоїн при перекладі твору М. Зузака «Крадійка книжок», проаналізувати їхню релевантність;
5. Визначити особливості інтертекстуальної інкорпорації іншомовних одиниць у англомовному тексті; розглянути лексико-семантичні особливості актуалізації німецькомовних одиниць у англомовному художньому тексті на матеріалі роману М. Зузака, а також їх переклад українською мовою.

Об'єкт дослідження перекладацькі трансформації перекладу роману М. Зузака «Крадійка книжок» засобами української мови в інтерпретації Н. Гоїн.

Предметом роботи слугують лексичні, граматичні та семантичні особливості перекладацьких трансформацій у перекладі роману Маркуса Зузака «Крадійка книжок на українську мову здійсненого Н. Гоїн. та інкорпорації іншомовних німецькомовних одиниць, способи їх інтерпретації та особливості функціонування

Матеріалом магістерської праці є 267 трансформацій, виокремлених методом суцільної вибірки з роману Маркуса Зузака «Крадійка книжок», та їх перекладні аналоги, запропоновані Наталією Гоїн.

Методи наукової студії зумовлені метою та дослідницькими завданнями, Ключовим методом вважаємо *описовий*, за допомогою якого формується авторська концепція, методологія, метамова; *метод суцільної вибірки* – для добору ілюстративного матеріалу; *метод інтерпретативного та зіставного аналізу* залучаємо для порівняння контекстів мови оригіналу з мовою перекладу; *метод компонентного аналізу* дає змогу простежити семний набір розглядуваних мовних одиниць; у роботі актуалізовано й *метод контекстуального аналізу* з метою простеження доцільності використання відповідних стилістичних засобів; для здійснення підрахунків структурних одиниць розглядуваного художнього тексту (і мова оригіналу, і мова перекладу) фрагментарно використовуємо прийом *кількісного аналізу*. За допомогою *методу зіставлення* використовується для визначення особливостей трансформацій, що є предметом дослідження. Крім того, використання одиниць кількісних підрахунків спрямоване на деталізацію кількісних параметрів об'єкта дослідження з метою створення підґрунтя для подальших висновків, які будуть мати якісний характер.

Теоретичне значення наукової розвідки полягає у систематизації теоретичного матеріалу щодо методологічних засад сучасної теорії перекладу, зокрема способів перекладу із застосуванням трансформацій та іншомовних текстових укрощень.

Практичне значення праці полягає у тому, що окремі його положення можна застосовувати в процесі художнього перекладу, а також під час викладання курсів з практики художнього перекладу та проведенні занять з перекладацької майстерності.

Наукова новизна цієї студії полягає у визначенні ефективності, доцільності й доречності відповідних перекладацьких трансформацій, що виявленні під час зіставлення фрагментів тексту оригіналу роману Маркуса Зузака «Крадійка книжок» з їхніми перекладними аналогами, що запропоновані Наталією Гоїн. Схарактеризовано стилістичне навантаження іншомовних одиниць у складі аналізованого художнього тексту й моделі їхнього перекладу.

Апробація результатів дослідження. Основні положення магістерської роботи викладено у публікації: Табаран Д. О. Перекладацькі трансформації: види та проблеми класифікації. Міжвузівській науковій студентській конференції «Зіставне вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур» (ДонНУ, Вінниця, 2023 р.), 10–11 квітня 2023 р. Вінниця. С. 42–45.

Публікації. Основні положення роботи викладено в матеріалах доповідей на студентській науковій конференції: Табаран Д. О. Перекладацькі трансформації: види та проблеми класифікації. «Зіставне вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур» (ДонНУ, Вінниця, 2023 р.), 10–11 квітня 2023 р. Вінниця. С. 42–45.

Структура роботи. Праця складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (96 найменувань), текстового та лексикографічного матеріалу (7 найменувань). Загальний обсяг – 106 сторінок.

У Вступі обґрунтовано актуальність пропонованого дослідження, вказано мету, завдання та методи дослідження, а також особливості матеріалу дослідження, вказана структура роботи.

Перший розділ «Витоки та розвиток теорії перекладознавства» охоплює історичне підґрунтя перекладознавства, витоки та розвиток теоретичних засад перекладознавства, проблема визначення базових понять та термінів

перекладознавства, вітчизняні та зарубіжні (закордонні) школи перекладознавства. (оглядово)

У другому розділі «Перекладацькі трансформації в англо-українському художньому перекладі (на матеріалі дискурсивних фрагментів роману Маркуса Зузака «Крадійка книжок» розглянуто перекладацькі трансформації в англо-українському художньому перекладі. Ураховано лексичні та граматичні типи трансформацій. Значну увагу приділено з'ясуванню сутності понять «адекватність» та «еквівалентність» перекладу тексту. Ці поняття, хоча й тісно пов'язані одне з одним, мають певні особливості, за якими вони різняться. Крім того, ці поняття орієнтовані на з'ясування шляхів досягнення адекватності під час перекладу роману Маркуса Зузака «Крадійка книжок». Дослідження взаємодії іншомовних одиниць у романі спрямоване на аналіз їхнього впливу на текст та його естетичні й семантичні аспекти. Це дозволяє визначити, як введення іншомовних слів збагачує літературний контекст, відтворює культурні відмінності та поглиблює розуміння роману. Результати дослідження можуть висвітлити роль іншомовних одиниць у створенні аутентичного образу середовища та підкресленні емоційно-сислового багатства тексту.

У Висновках підведено підсумки дослідження та категоризовано отримані результати.

РОЗДІЛ 1. ВИТОКИ ТА РОЗВИТОК ТЕОРІЇ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

1.1 Історичне підґрунтя перекладознавства як науки про теорію та практику перекладу.

Протягом всієї історії перекладу ведуться суперечки щодо того, який вид перекладу є найбільш прийнятним і точним. У певний період часу існували різні точки зору стосовно перекладу, його доцільності та необхідності збереження змісту та форми. Це було обумовлено духом епохи та соціальними вимогами до процесу перекладу. Оглядаючи коротко історію перекладу, можна виокремити наступні етапи.

У доісторичний період виникло слово «тлумач», яке має своє коріння у терміні *talami* в мові теміттані, що використовувалась в Малій Азії. Пізніше цей лексичний елемент перейшов до північно-тюркської мови у вигляді *tolmac* (толмач) – тобто, посередника, який забезпечує мовну комунікацію. Іншими словами, тлумач виступає як посередник у передачі інформації між різними мовами. Згодом це слово проникає до мадярської мови, де воно набуває форми *tolmacs*. Цей етап є важливим моментом у еволюції тлумачення, оскільки вказує на його поширення й використання в різних мовних середовищах. Відомо, що саме у той період часу, коли слово «тлумач» почало використовуватися у мадярській мові, першими особами, які виконували функцію усного перекладу, були жінки. Цей факт свідчить про роль та внесок жінок у розвиток інтерпретації та мовної комунікації на віддалених етапах історії [29, с. 26].

Створення сучасної теорії перекладу неможливе без попереднього дослідження історії перекладу та перекладацької думки. Зазвичай історію цього явища ведуть лише від часів стародавнього Риму. Проте у Александрії III ст. до н. е., було здійснено переклад грецькою мовою з гебрайської Старого Заповіту, так звану Септуагінту [10, с. 18].

Найстаріші документальні свідчення про застосування перекладу відзначаються у написах, знайдених на гробницях правителів Елефантини, що

датуються III тисячоліттям до н.е. [52, с. 33]. Ці правителі, які проживали в прикордонному регіоні давнього Єгипту, представляли собою двомовне середовище епохи VI династії. Ймовірно, вони, як напівнубійці, були знайомі з мовою чи мовами племен, з якими утримували відносини єгиптян, і, таким чином, виконали роль "наглядачів драгоманів" [52, с. 33]. Незважаючи на те, що єгиптяни виявляли невелике зацікавлення до іноземних мов, обов'язки цих правителів вважалися настільки важливими, що вони заслужили спеціальне визнання та включення до переліку їхніх інших титулів [52, с. 35].

Однак існують інші матеріальні свідчення про існування перекладу, а саме словники. Найстаріші номенклатури, які збереглися до наших днів, включають шумерські таблички приблизно 2600 років до н.е. Ці таблички слугували одномовними словниками, де перелічувалися професії, худоба, посуд, реманент, божества. Вони містили терміни, прийняті школами письменників, і ці переліки визначили основу для більш повного словника цієї мови, який був складений приблизно до 2200 року до н.е. [61, с. 46].

Кілька культурних етапів буде розглянуто в витоках стародавнього світу, починаючи з Давнього Єгипту. У цьому великому ареалі стародавньої цивілізації відсутність літератури зумовила те, що переклад виконував передусім функцію ділового спілкування. В історії перекладу перше згадане ім'я - Анхурмес, єгипетський жеребець (1314-1200 до н.е.), який втілював переклад у своїх священницьких обов'язках [61, с. 59].

Відомо що, у Середньої Азії та Месопотамії переклад не тільки використовувався в офіційному спілкуванні, але також вже здобував популярність в літературних творах. Новою функцією перекладу стало продовження літературної традиції. Перші граматики та словники іноземних мов відомі в стародавньому Шумері. У Стародавньому Вавилоні принципи перекладу включали дослівний переклад, підрядковий переклад, вільний переклад, переказ та скорочений виклад [61, с. 74].

У давній Греції роль перекладача розглядалася як тлумача. Переклади були рідкісні, в основному через снобізм греків. У художніх текстах вони представляли собою не стільки переклад, скільки адаптацію. Але у справжньому

діловому перекладі вимагалася точність. Перекладацька активність у античному світі найбільше пов'язана з поширенням християнства, зокрема перекладом Святого Письма [61, с. 47].

Стародавній Рим представляє собою період, коли зародилися два різновиди перекладу – поетичний і прозовий. Цей етап в історії літературного перекладу вирізняється тим, що завдяки перекладу відбувалося вивчення нових видів та жанрів літератури. У світі давнини перекладач не тільки виконував роль фахівця, але і служив просвітителем та поетом. Такі люди, як Цицерон, Вергілій, Горацій і Квентіліан, виступали не лише як перекладачі античності, але й як визнані письменники і поети. Одним з ранніх значущих перекладачів був Луцій Лівій Андронік (275-200 до н.е.), який здійснив адаптаційний переклад "Одіссеї"[61, с. 48].

За часів Середньовіччя, особливо на ранньому етапі, виділяється великий перекладач Святий Ієронім, відомий своїм перекладом Біблії. Він розрізняв два способи перекладу: перший - буквальний переклад для священних текстів, де кожне слово має бути передане точно, а другий - переклад художньої літератури, де важливий був сенс, а не буквальна точність. Його підхід підкреслював, що буквоїдство не є вірним підходом до перекладу художніх творів [61, с. 52].

В період Середньовіччя найпопулярнішими перекладацькими принципами були:

- «слово в слово» для перекладу церковної, філософської літератури та офіційних документів;
- «вільна інтерпретація» для перекладу художньої літератури [20, с. 148].

В центральній Іспанії широко застосовувався переклад «слово в слово» у відомій перекладацькій школі Толедо (XII-XIII ст.). Керівником школи був перекладач Герхард Кремонас. Принцип дослівного перекладу зумовлений перекладами з арабської на іспанську. Серед перекладів були наукові твори (алхімія, алгебра, геометрія, фізика, астрономія, філософія, діалектика, медицина). В перекладацькій школі в Римі використовувалися перекладацькі

принципи Апулея і Горація. Деякі твори цієї школи перекладалися як переробки, додавання, перефразування текстів, що змінювало оригінал [20, с. 148].

Протест проти переробки і надмірної свободи перекладу висловив англійський вчений і філософ Роджер Бекон (1214-1294), який протестував проти застосування цього методу при перекладі праць Аристотеля англійською мовою. В своїй праці «Opus Majus» він вимагав ґрунтовного вивчення тексту оригіналу та повної і точної передачі змісту мовою перекладу [20, с. 148].

Перший переклад Біблії з латинської мови англійською, застосувавши дослівний переклад «слово в слово», в 1377-1380 рр. здійснив відомий теолог і реформатор, професор Оксфордського університету Джон Вікліф (1330-1384) [20, с. 151].

Щодо перекладацької діяльності в Київській Русі в період з X-XII століття, то цей період в історії вирізняється багатою історією перекладу, яка має свої коріння ще в часи зародження Київської Русі. Вже в IX столітті тут виникли розвинені форми писемності, літератури та перекладу. Кирило і Мефодій (VIII-X століття) прийшли на ці землі та створили кирилицю. Перші переклади включали Новий Завіт, Псалтир і Молитовник, що визначило початок перекладацької традиції в цьому регіоні [52, с. 55].

Перехід до Ренесансу в Італії в XIV столітті став каталізатором для виникнення цього культурного руху, і вже у XV-XVI століттях його вплив розповсюдився на всю Європу. Розвиток друкарства створив сприятливі умови для поширення Ренесансу, а його процес супроводжував повернення до ідеалів античності. Самосвідомість націй почала зростати, і формування національних мов стало невід'ємною частиною цього процесу. Виник новий розцвіт перекладацької діяльності, а сама думка про переклад зазнала суттєвих змін. Перекладачі все більше звертали увагу на переклад світської, дипломатичної та ділової літератури, розуміючи, що буквальний переклад священних текстів не завжди є оптимальним, і важливо передавати сенс [68, с. 388–392].

В Європі на початку XV століття виділялися переклади віденської школи, які відрізнялись двома типами: ті, що орієнтуються на латинський оригінал і передають його особливості, та адаптаційні та описові переклади [61, с. 102].

Переклад у XVII-XVIII столітті відзначався активністю на території практично всіх європейських країн, де вже наявні були розвинені письмові і літературні національні мови, що стало ключовим фактором для перекладацької діяльності. Якщо в середні віки і під час Відродження домінувала латинь, то на початку Нового часу міжнародну роль почали виконувати французька та англійська [95, с. 98].

В Україні 1632 року відзначилося заснуванням Києво-Могилянської академії, де перекладачі спочатку викладали іноземні мови, а переклад був включений у курс вивчення іноземних мов. У першій половині XVII століття відбувалась численна перекладацька діяльність з грецької мови, виконана такими відомими фігурами, як Д. Наливайко. Незважаючи на те, що ці переклади відзначалися високою якістю, вони переважно представляли собою вільні перекази, автори яких можуть бути відомими або анонімними. Окрім релігійних текстів, в Україні XVII століття зазначалось великою кількістю перекладів творів італійських, таких як "Декамерон" Боккаччо, і польських поетів і письменників. У другій половині XVIII століття величезний внесок у розвиток перекладу зробив Г. Сковорода, який, перекладаючи з латинської мови, втілював принцип вільного перекладу [52, с. 57].

У XIX столітті більшість перекладачів, займаючись перекладом художньої літератури, вдавались до принципу вільного перекладу. Це століття відзначилося виразним розквітом художньої літератури в усіх країнах Європи. Видатні письменники та поети створювали твори, інспіровані перекладами з інших мов, або виготовляли вільні перекази з посиланням на оригінал [61, с. 104].

Україна в цей період відзначилась особливим внеском у розвиток української мови і літератури, і цю роль відіграв Іван Котляревський. Він написав вільний переказ «Енеїди» Вергілія на розмовній українській мові, створивши таким чином перший переклад українською народною мовою. Ще одним визначним сучасником став Панас Куліш (1819-1897), близький друг Тараса Шевченка, який став першим професійним перекладачем в Україні у XIX столітті. Від нього походять переклади всіх основних творів Шекспіра, «Подорожі Чайльда Гарольда» Байрона, віршів Гете, Шиллера і Гейне [52, с. 59].

У ХХ столітті, під час існування незалежної української республіки та Директорії (1917-1921), Іваном Каліновичем було створено видавництво «Всесвітня література» в Україні. Це видавництво спеціалізувалося на публікації, переважно, перекладів, виконаних у Галичині. Серед опублікованих творів були вірші Шиллера, «Герман і Доротея» Гете, «Смерть Тиціана» Хуго Гоффманстала та інші. До 1930 року були перекладені романи Ф. Купера та оповідання Дж. Лондона. Переклади з французької Рабле "Гаргантюа і Пантагрюель" та англійської Дж. Купера, В. Шекспіра були виконані на високому рівні. Видатним перекладачем поезії цього періоду став Микола Зеров, який розробив сучасний підхід до перекладу поезії в українському перекладознавстві. Від нього вийшли переклади багатьох римських поетів, таких як Вергілій, Горацій, Овідій [25, с. 10].

На теперішній час Тарас Григорович Шевченко є відомим українським письменником, чиї твори часто перекладаються на інші мови. "Заповіт" вже виходив у перекладах на 147 мовах [74]. Англійською мовою твори Шевченка спочатку переклав політемігрант з України Адам Олександрович Гумницький-Гончаренко, який створив прозовий переклад кількох уривків з поеми «Кавказ»[52, с. 59].

Ще однією категорією визнаних перекладачів є творці, такі як Іван Франко, чиє видання «Каменярів» нараховує 67 варіантів цього вірша на 37 мовах. У прозовому жанрі особливо популярним є роман «Прапороносці» Олеся Гончара, який до 1985 року був перекладений на 76 різних мов [52, с. 60].

В історії художнього перекладу є чимало прикладів блискучих поетичних перекладів, виконаних за допомогою підрядника. Так, ще в 40-ті роки ХІХ ст. В. А. Жуковський переклав поему Гомера «Одіссея», користуючись німецьким підрядником. М. П. Бажан здійснив переклад поеми Шота Руставелі «Витязь у тигровій шкурі» також за допомогою підрядника. Обидва вищезгадані переклади належать до найвищих здобутків перекладацького мистецтва. Кращі переклади за підрядниками П. Грабовського (наприклад, поеми Дж. Байрона «Шільйонський в'язень») є також визначними художніми творами, які дають чітке уявлення про оригінал. Сам А. П. Грабовський так писав про свою працю

над перекладами: «В кожному творі для мене мають вагу головна думка та загальний характер, дрібниці мені – ніщо...» [52, с. 64].

Відомий вчений Агатангел Кримський залишив багато перекладів поетів Сходу: з перської мови Фірдоусі, Омара Хайяма, Сааді, Джалаледдіна Румі, Гафіза, Джамі, з арабської турецької та інших мов. Він також переклав чимало ліричних творів Г. Гайне. Його сучасник Василь Щурат переклав французький епос «Пісню про Роланда», «Слово о полку Ігоревім», поезії Ш. Петефі, В. Гюго [52, с. 64].

Тим не менше, на перехресті ХІХ-ХХ століть перед процесом перекладу української літератури було чимало труднощів. Чинники, що ускладнювали цей процес, ретельно розглядалися на тлі внутрішньої логіки та динаміки сприйняття українських творів за кордоном, і це вже було відображено в безлічі наукових праць. Дослідження вказують, що "поява української літератури в перекладах залишається одним з методів самопрезентації та спробою вказати на те, що вона існує як окремий та унікальний світ образів". [46, с. 178].

Суть цього явища полягає в тому, що через політику придушення української мови та загалом культури як під час царського режиму, так і за часів радянської влади, українська література не мала можливості належним чином поширюватися. Наприклад, деякі з перших перекладів фольклорних творів та віршів Шевченка на англійську мову робились з польських і російських перекладів, а не з оригіналу [46, с. 181].

Перші переклади творів українських письменників та поетів були включені до антологій, які вважали їх частиною слов'янської літературної спадщини. Події початку ХХ століття, світові війни та значні політичні зміни у Європі та світі вплинули на різні сфери життя та ймовірно також на практику перекладу, що може пояснювати обмежену кількість інформації про переклади української літератури на інші мови у цей період [46, с. 183].

Однією з позитивних тенденцій, яку можна відзначити, є стійке зростання інтересу до українських перекладів з 1999 року. Наприклад, протягом перших десяти років незалежності українська література мало обмежений переклад. Марта Тарнавська вказує на те, що, хоча твори української літератури

перекладалися, вибір авторів не відображав загального стану та основних тенденцій у розвитку української літератури [46, с. 185].

Серед усіх мов, які використовуються для перекладу, найбільше видань української літератури здійснено польською мовою. Це пояснюється глибокими історичними зв'язками між українською та польською культурою [29, с. 158].

Протягом останніх декількох років кількість таких перекладів річно сягає понад сотні, а кількість країн, які цікавляться українською літературою, постійно розширюється. Публікуються переклади української літератури у різних країнах світу, таких як Німеччина, США, Чехія, Болгарія, Іспанія, Греція, Китай, Данія, Туреччина, Франція, Словаччина, Швейцарія та інші [29, с. 164].

1.2 Вітчизняні школи перекладознавства.

Українська школа художнього перекладу почала формуватися давно, коли активізувалися культурні та духовні зв'язки українців з іншими народами, передусім за часів поширення християнства. Для історії України це був надзвичайно важливий чинник розвитку, умова долучення до загальноєвропейського культурного процесу. Хоча система писемних знаків (відомих під назвою черти й резі) у давній Україні існувала, проте саме прийняття християнства (хрещення Київської держави князем Володимиром у 988 р.) вимагало повноцінної та розвиненої писемності, прийнятної для викладу Святого Письма. Саме такою писемністю став слов'янський алфавіт, створений братами Кирилом і Мефодієм, які були канонізовані церквою. Кирило та Мефодій були й першими художніми перекладачами, які працювали на слов'янському терені. Переклади здійснювали старослов'янською (церковнослов'янською) мовою, але вони мали величезний вплив на виникнення перекладацької традиції в Київській державі [29, с. 183].

Найвизначнішим перекладом Святого Письма українською мовою стало Пересопницьке Євангеліє (1556–1561). Згодом цю благородну справу продовжили багато видатних українців, серед яких були П. Куліш, І. Нечуй-Левицький, І Пулюй, І. Огієнко (митрополит Іларіон) та ін. Завдяки високоосвіченим представникам духовенства здавна перекладали не тільки

церковні, а й світські книги. Уже в XVII ст. українською мовою були перекладені «Визволений Єрусалим» Т. Тассо, «Похвала глупоті» Е. Роттердамського, деякі новели «Декамерона» Дж. Боккаччо, сонети Ф. Петрарки й інші твори [29, с. 185].

Науковою базою освіти, зокрема перекладацтва, була Києво-Могилянська академія (заснована 1632 р.), яка виховувала діячів культури не лише для України, а й для інших країн. Виникнення нової української літератури сприяло відродженню художнього перекладу. Одним з перших українських письменників, який переклав свої твори іншими мовами, став Г. Квітка - Основ'яненко. Значним вкладом став переклад «Енеїда» І. Котляревського. Це був перший твір, написаний розмовною українською мовою [29, с. 187].

У першій половині XIX ст. на перекладацькій ниві плідно працював М. Костомаров. Він звертався до класиків світової літератури — Дж. Байрона та В. Шекспіра. Є. Гребінка та М. Шашкевич перекладали сербські народні пісні, уривки зі «Слова о полку Ігоревім». П. Куліш перекладав твори Й. В. Гете, Ф. Шиллера, Дж. Байрона й першим з українських письменників — п'ятнадцять п'єс В. Шекспіра. С. Руданський уперше звернувся до античних авторів і переклав «Енеїду» Вергілія [29, с. 188].

Найяскравішою постаттю другої половини XIX ст. в галузі українського перекладу був М. Старицький. Він перекладав казки Г. К. Андерсена, байки І. Крилова, «Сербські народні думи й пісні», «Гамлета» В. Шекспіра й інші його твори, вірші О. Пушкіна, М. Лермонтова, М. Некрасова, В. Жуковського, С. Надсона, А. Міцкевича, Дж. Байрона, Г. Гейне та багатьох інших відомих письменників [29, с. 188].

Почесне місце в царині українського перекладу посідають І. Франко та Леся Українка. І. Франко через переклади ввів твори майже 60 письменників світу в контекст української культури. Поет переклав першу частину «Фауста» Й. В. Гете, ліричні твори Г. Гейне, О. Пушкіна, М. Лермонтова, А. Міцкевича, західноєвропейські балади й пісні, античні твори. Леся Українка запропонувала читачеві зразки художнього перекладу ліричних пісень Стародавнього Єгипту та гімнів «Рігведи», віршів Г. Гейне, прози М. Гоголя, уривків з творів Гомера, Данте, Дж. Байрона [29, с. 189].

Серед інших перекладачів кінця XIX – початку XX століття необхідно згадати В. Самійленка, який перекладав «Пекло» Данте Аліг'єрі, твори Мольєра, М. Гоголя та інші. Але на той час в Україні не існувало навіть базових умов для розвитку мистецтва художнього перекладу, оскільки царська цензура регулярно блокувала видання перекладів українською мовою [52, с. 64].

Провідне місце серед теоретиків та виконавців українського художнього перекладу належить Максиму Рильському. Відзначаються його видатні переклади поеми Адама Міцкевича «Пан Тадеуш» (що, за висновками польських літературознавців, вважається найкращим серед усіх перекладів цього твору), творів Вольтера «Орлеанська Діва», оповідань Мопасана та Джека Лондона, повістей Миколи Гоголя, трагедій Вільяма Шекспіра та сотень інших поетичних творів польських, французьких, німецьких авторів [52, с. 65].

Переклади Миколи Бажана – «Витязь у тигровій шкурі» Шота Руставелі, «Фархад і Ширін» Навої, твори Гельдерліна і Й. Гете, Норвіда і Рільке – характерні відтворенням найтонших нюансів думки автора в поєднанні з точною мелодикою, ритмікою та фонікою оригіналу [52, с. 65].

Однією з найактивніших перекладачок була Марко Вовчок, яка переклала багато творів з французької, німецької, англійської, данської, польської мов.

Колоритною постаттю в галузі перекладу на початку XX ст. був видатний український учений-філолог, письменник А. Кримський. Значне місце в його творчій спадщині посідають переклади творів східних авторів — Фірдоусі, Гафіза, Сааді, Омара Хайяма, Джамі та ін [29, с. 191].

Новим кроком у формуванні української школи художнього перекладу була творчість неокласиків на чолі з М. Зеровим. Його перекладацька спадщина складається з творів давньоримської та давньогрецької поезії, А. Міцкевича, Ф. Петрарки, Ш. Бодлера, П. Беранже, Дж. Байрона, О. Пушкіна, І. Буніна, В. Брюсова, А. Чехова та ін [29, с. 195].

Однак літературно-мистецьке покоління 1920-х — початку 1930-х років в Україні, яке дало високохудожні твори оригінальної та перекладної літератури, жорстоко знищував тоталітарний сталінський режим. Вирок щодо автора автоматично означав заборону всіх його творів, унаслідок чого набула

поширення практика анонімного видання перекладів. Тексти перекладів переінакшували до невпізнанності, їх підписували вигаданими прізвищами. Окрім того, масово й дуже швидко робили нові переклади, зазвичай неякісні [29, с. 194].

Григорій Порфирівич Кочур (1902–1969), визнаний український поет і прозаїк, відомий своєю багатогранною творчістю, яка охоплювала широкий спектр соціальних та гуманістичних тем. Його літературні твори вражали читачів не лише глибокою поетичною виразністю, але й відзначалися вишуканістю сучасного підходу. Крім того, Г. П. Кочур активно займався перекладацькою діяльністю, що визначалося як важливий аспект його внеску у розвиток української літератури та культури. Його переклади, насичені вмінням передати не лише сенс, але й поетичну сутність оригіналу, сприяли поширенню та вдосконаленню літературного діалогу в українському культурному просторі. [26, с. 12].

Важливо відзначити значний вклад Р. Зорівчак у розвиток теорії художнього перекладу. Підтримуючи і розвиваючи ідеї таких вчених, як І. Франко та М. Рильський, щодо нерозривності змісту та форми під час перекладу художніх творів, Р. Зорівчак спрямувала свою увагу на вивчення того, що визначає національну унікальність оригіналу. Її монографії "Реалія і переклад" та "Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія", а також кандидатська і докторська дисертації впевнено доводять, що національно визначені одиниці першоджерела, які несуть інформацію про інший культурний контекст, представляють найбільш складні виклики з точки зору перекладу, оскільки природно не мають прямих та повних відповідників у цільовій мові [13, с. 118].

Р. Зорівчак виступає відданим захисником точності перекладеного слова, приділяючи значну увагу проблемі культурної мови в перекладній літературі. Особливий акцент робиться на розрізненні необхідних та зайвих запозичень, збереженні мовної ідентичності, яка є характерною для українського народу. Загострення цієї проблеми в останні часи викликане зростанням тиску на українську мову з боку глобальних мов, зокрема англійської, та відсутністю

ефективних механізмів захисту української мови від надмірного іншомовного впливу [14, с. 65].

Англомовна україніка вже настільки вагома і кількісно, і якісно, що можна ставити питання про повноцінне відтворення в перекладі не лише образів та ідей твору, а й окремих його складників, включаючи й фразеологізми.

Перший переклад українського художнього слова англійською мовою був опублікований у 1841 р. У лондонському журналі «The Foreign Quarterly Review». У статті-рецензії на збірку М. Максимовича, автор, прізвище якого залишилося невідомим, умістив як ілюстративний матеріал переклади декількох дум, зокрема «Думи про втечу трьох братів з неволі турецької з Азова» - варіант М. Максимовича [14, с. 176]. Переклади зроблено не з оригіналу, а з польських інтерпретацій українських дум, здійснених М. Грабовським та опублікованих у 1837 р. [14, с. 118].

Перший переклад твору української літератури англійською мовою, до того ж безпосередньо з оригіналу, належить Терезі - Альбертін-Луїзі Якоб (1797 - 1870) відомій під псевдонімом Тальві, складеним з перших літер її імен та прізвища. Її батько, прогресивний німецький учений Л. Якоб, був з 1807 р. до 1809 р. професором кафедри дипломатики та політекономії Харківського університету. Тому Тальві у дитинстві мала змогу вивчити російську та українську мови, а також познайомитися з українськими піснями. Згодом вона вийшла заміж за Е. Робінсона й стала дослідницею американського фольклору. У 1850 р. у праці «Історичний огляд мов та літератури слов'янських народів із зразками народної поезії» вона вмістила власний переклад п'яти українських народних пісень, зокрема про козацьких ватажків Г. Чурая та М. Пушкаря, а такої переклад пісні Наталки із п'єси І. Котляревського «Наталка Полтавка» «Віють вітри, віють буйні». Переклади виконані професійно, з хистом [14, с. 125].

Перший переклад Шевченкової поезії англійською мовою з'явився 1 березня 1868 р. Тоді політемігрант з України, автор некролога Т. Г. Шевченка в «Колоколе» А. О. Гончаренко опублікував свій прозовий переклад уривків з поеми «Кавказ» під заголовком «Цікаві ідеї поета Тараса Шевченка» у своєму

двотижневику «Вісник Аляски», який він видавав у Сан-Франциско двома (іноді і трьома) мовами [13, с. 115].

Юрій Олексійович Жлутенко (1923–1999), видатний український лінгвіст та перекладач, став справжнім піонером українського перекладознавства. Його наукова активність включала понад 190 праць, серед яких були монографії, що досліджували мовні відносини українців у США і Канаді. Заснувавши періодичний збірник "Теорія і практика перекладу", він зробив суттєвий внесок у розвиток цієї галузі. Його значущий внесок також визнали в створенні словників, зокрема українсько-англійського та англійсько-українського. Поза цим, Ю. О. Жлутенко був відомим перекладачем наукових і художніх творів, включаючи праці бельгійського письменника Й. Ванделоо та інших авторів [3, с. 26–37].

Микола Олексійович Лукаш (1919–1988), видатний український перекладач і мовознавець, народився в Кролевіці. За своє життя вивчив 22 мови, включаючи їдиш, французьку, німецьку та англійську. Після отримання університетської освіти викладав англійську та німецьку мови в Харківському педінституті іноземних мов і Сільськогосподарському інституті. Серед його найвідоміших перекладів – твори Йоганна Вольфганга фон Гете, Джованні Бокаччо, Гюстава Флобера, Мігеля де Сервантеса та інших. Микола Олексійович Лукаш відзначався довготривалим процесом перекладу «Фауста» Гете, який тривав 18 років. Також відомий його переклад «Мадам Боварі» та лірики Фрідріха Шиллера. Особливу увагу заслуговує його архаїчний переклад «Декамерона» Джованні Бокаччо українською мовою XVII—XIX століть. Микола Олексійович Лукаш відзначався тим, що працював безпосередньо із оригінальними текстами, уникаючи звичайного шляху через російський переклад [50, с. 26–37].

Після яскравого спалаху перекладацького грона неокласиків 1920-х років у 1930-і роки та в наступні десятиліття в перекладацькій справі через ідеологічний тиск настало затишшя. Почали видавати набагато менше перекладів, а їхня мова ставала спрощеною та невиразною. У 1960–1970-х роках на літературній ниві стали помітними імена цілої когорти перекладачів з різних мов: Є. Попович, Ю.

Лісняк, А. Перепадя, П. Соколовський, І. Корунець, І. Дзюб, Ю. Шкробинець, І. Білик, Д. Андрухів, О. Сенюк, В. Гримич та ін [29, с. 193].

У сучасний період, коли розширюються культурні зв'язки між державами, значення художнього перекладу зростає. Нині плідно працюють на перекладацькій ниві такі українські митці, як В. Шовкун, П. Перебийніс, О. Сенюк, Б. Антоняк, Н. Гоїн та ін. Усе це засвідчує про унікальність і високий рівень української перекладацької школи, яка посідає чільне місце у світовому перекладознавстві. Звитяжна праця українських перекладачів долучає українських читачів до найкращих здобутків світової літератури, робить шедеври світових митців надбанням нашої культури [29, с. 206].

1.3 Зарубіжні школи перекладу.

Існували відомі монастирські школи, де навчали ченців-перекладачів, наприклад, монастирська школа Ноткер в Швейцарії при монастирі Сан-Галлен, що була однією з найбільших в X-XI ст., А також знаменита школа перекладачів в Толедо в XII-XIII ст. Перекладачів також готували методом «індивідуального учнівства», коли досвідчений перекладач опікувався кількох учнів, знайомлячи їх з таємницями перекладацької майстерності [61, с. 255].

Спеціалізовані установи, які виховують перекладачів, з'являються в Європі і на інших континентах тільки в XX столітті. Особливо велика кількість утворюється після закінчення Другої світової війни, коли стався так званий інформаційний вибух – різке збільшення обміну інформацією між людьми і народами, який супроводжувався «перекладацьким вибухом» - відповідність збільшенням масштабів перекладацької діяльності в усьому світі [61, с. 257].

Справжньому підйому перекладацького освіти сприяли також поява нових видів перекладів (синхронний переклад, переклад (дублювання) кінофільмів, радіопередач, телепрограм), потреба в наявності великої кількості перекладних книг, матеріалів в рамках діяльності різних організацій, установ і підприємств. Однією з перших установ, що займаються професійною підготовкою перекладачів, були спеціальні курси усних перекладачів, відкриті в Німеччині

при Міністерстві закордонних справ в 1921р. Слідом за ними на базі університетів виникають «вищі школи» академічного рівня: в Гендельберзі (1935), Женеві (1941), Відні (1943), Парижі (1957) [32, с. 81].

Дослідження різних аспектів професійної підготовки перекладачів розглядаються в працях різних вчених. Е. Геннессі зосереджується на предметній орієнтації освітніх програм, Д. Джайл [86, с. 109] розглядає процесуально-орієнтований підхід до навчання галузевих перекладачів, а П. Зуктанкар [92, с. 137] і М. Чех займаються аналізом змісту програм та організації навчання. П. Кастберг [87, с. 88–101] вивчає проблеми інтеграції галузевих знань у процесі підготовки, Р. Крісс [83, с. 88–101] розглядає принципи добору навчального матеріалу, а К. Лопес і М. Терцедор [94, с. 181–197] досліджують соціальний конструктивізм та групове навчання. Н. В. Левицька [32, с. 140–144] зосереджується на структурі та змісті освітніх програм університетів Німеччини, О. В. Мартинюк [41, с. 1–7] надає порівняльну характеристику програм магістрів у США, О. В. Сергєєва [62, с. 257] аналізує практичну підготовку в університетах Великої Британії, а К. О. Скиба [64, с. 88–92] розглядає особливості підготовки в університетах Канади. С. Ф. Панов [49, с. 98] досліджує професійну підготовку технічних перекладачів у контексті впровадження кредитно-модульної системи [33, с. 83].

Отто Каде (1927 – 1980) — видатний німецький лінгвіст і представник лейпцизької школи, що зробив суттєвий внесок у розвиток лінгвістичної теорії перекладу. Після успішного захисту дисертації у 1964 році на тему «Суб'єктивні та об'єктивні фактори в процесі перекладу», він протягом понад 30 років публікував численні роботи з теорії перекладу, серед яких виділяються монографії «Випадковість і закономірність у перекладі» (1968 р.) і «Мовне посередництво як суспільне явище і предмет наукового дослідження» (1980 р.) [48, С. 69-90.].

Отто Каде вирізнявся фундаментальністю і широким спектром наукових інтересів. Як досвідчений перекладач і викладач перекладу, він вивчав проблеми як письмового, так і усного синхронного перекладу, а також загальнотеоретичні питання та окремі типи перекладацьких відповідників. Його дослідження

спрямовувались на комунікативний підхід до вивчення перекладу, розглядаючи його як невід'ємну частину двомовної комунікації, що використовує різні мовні коди. Він визначав три функції перекладача: отримувача повідомлення в мові оригіналу, ланки перекодування та відправника повідомлення у мові перекладу. Його підхід передбачав виділення та дослідження факторів, які впливають на комунікацію, та прагнення до обґрунтованих теоретичних узагальнень [48, С. 69-90].

Юджин Альберт Найда (1914 р. - 2011 р., Оклахома-Сіті – Брюссель) став видатним ученим, який присвятив своє дослідження проблемам перекладу Біблії. Він не лише створив численні методичні рекомендації для перекладачів біблійних текстів, але й використовував новітні досягнення лінгвістики, філології та історії у своїй праці "Теорія і практика перекладу" (The Theory and Practice of Translation, Leiden, 1969) [77, С. 114-137].

Ю. Найда зробив значний внесок у розвиток трансформаційної моделі перекладу, яка складається з трьох етапів: 1) аналіз поверхневої структури мови А, де розглядаються граматичні трансформації з урахуванням граматичних відношень та значень слів і словосполучень; 2) перенесення, на якому аналізований матеріал мови А передається за допомогою мови Б; 3) реконструкція, де перекладений матеріал обробляється для кінцевої адаптації та доведення до норм мови перекладу [77, С. 114-137].

Герт Єгер (нар. 1935) - представник Лейпцизької школи, наближається до аспектів перекладацької діяльності через призму сучасного мовознавства. У своїй визначальній праці «Трансляція і трансляційна лінгвістика» (1975 рік) він досліджує суспільну роль перекладу, його історію, різноманітні види та мовне посередництво, акцентуючи увагу на теоретичних питаннях перекладу [85, с. 87-95].

Однією з основних проблем, що вивчається Г. Єгером, є проблема перекладацької еквівалентності, що робить переклад особливим серед інших форм мовного посередництва. Зокрема, у його роботі «Translation und Translationslinguistik» (Halle (Saale), 1975) він стверджує, що переклад повинен мати комунікативну еквівалентність до оригіналу. Це означає, на його думку, що

обидва тексти мають володіти однаковою комунікативною значущістю, створюючи розумовий образ у свідомості комунікантів [85, с. 87-95].

Таким чином, Герт Єгер сприяє не лише теоретичному розвитку перекладознавства, але й практичній реалізації перекладу як комунікативно еквівалентного процесу. [85, с. 87-95].

Жорж Мунен (1910-1993), видатний французький мовознавець, вивчав широкий спектр питань, пов'язаних із теорією перекладу. Його праці, такі як «Теоретичні проблеми перекладу» (1963 р.) і «Теорія та історія перекладу» (1965 р.), а також статті та доповіді, зібрані у томі «Лінгвістика і переклад» (1976 р.), стали фундаментальними у галузі перекладознавства. Мунен детально досліджував взаємозв'язок мовознавства та теорії перекладу, звертаючи увагу на різноманітні аспекти цієї проблематики. Він розглядав теоретичні питання перекладу та вивчав історію цього явища, допомагаючи розкрити складність та різноманіття перекладацької діяльності [43, С. 36-41].

Фрідріх Шлейермахер та Франц Розенцвейг – визначні постаті в історії філософії та літератури, також залишили свій слід у теорії перекладу. Шлейермахер, німецький філософ і теолог, визначав основні принципи перекладу у своїй роботі «Про переклад» (1813), підкреслюючи творчий аспект та важливість передачі авторського «духу». Франц Розенцвейг, німецький єврейський філософ і теолог, своїми роботами, зокрема "Стара нова мова", вносив важливі відомості про взаємозв'язок між єврейськими та німецькими текстами Святого Письма, сприяючи розвитку теорії перекладу в релігійному контексті. Обидва вчені відіграли ключову роль у формуванні філософських основ теорії перекладу, що має важливе значення й у сучасному розумінні перекладу.

Підготовка перекладачів вимагає високого рівня володіння рідною мовою та здатності адаптуватися до різних тематичних ситуацій. Перекладачі виступають посередниками між мовами та культурами і несуть відповідальність за передачу концепцій, які можуть бути унікальними для однієї мови, але відсутніми в іншій. Розуміння цієї різниці вимагає творчого підходу перекладача. Навчальні програми включають заняття з активації рідної мови, розширення

загальних знань, логічного мислення та оволодіння різними типами текстів і жанрами. Важливу роль відіграють когнітивні навички, такі як постійне самостійне вдосконалення знань, відстеження змін у лексиці та термінології, а також реагування на нові ідеї та явища [32, с. 142].

Женевська школа перекладу (ETI) базується на теорії дискурсу від Лозаннського університету та дослідженнях структури текстів й текстових здібностей лабораторії психології мовлення Женевського університету [79, с. 63] Школа вірить у принцип «якщо не розумієш, що перекладаєш, лінгвістичні знання не допоможуть».

Вища школа усних і письмових перекладачів (ESIT) у Парижі відзначається оригінальною концепцією перекладу, де наголос на передачі ідей, а не просто перекодуванні слів. Методика підготовки зосереджена на вивченні методів передачі думок. Програми зорієнтовані на практичний переклад, уникнення теоретичного перевантаження та вивчення теорій перекладу, які досліджуються в аспірантурі [32, с. 142].

1.4 Витоки та розвиток теоретичних засад перекладознавства. Основні поняття теорії перекладу.

Задля більш глибокого розуміння питань загальної теорії перекладу доречно почати з визначення «переклад». Так, наразі існує чимало різних визначень цього поняття. Кожен дослідник, який прагне розробити власну теорію, як правило, подає і своє тлумачення об'єкту дослідження. Насправді, «переклад» являє собою надзвичайно складне та багатогранне явище, описати всі суттєві сторони якого одним, навіть досить розвернутим, визначенням дуже складно, або й взагалі неможливо. Перш за все слід зауважити, що саме слово «Переклад» є багатозначним і навіть в межах наукової дисципліни співвідноситься щонайменше з двома різними поняттями: «переклад» як певна інтелектуальна діяльність, тобто «процес», і «переклад» як результат цього процесу, продукт діяльності, інакше кажучи, словесний твір, створений перекладачем [10, с. 8].

Переклад – це одне з найдавніших занять людини. Усі стосунки між державами підтримувались за безпосередньою допомогою так званих “товмачів”, які були одними з найосвіченіших членів свого суспільства. Але аж до останнього століття переклад був справою дещо інтуїтивною [25, с. 49].

У сьогоденні можна впевнено стверджувати, що лінгвістична теорія перекладу міцно утвердилась як самостійна наукова дисципліна.

Загальна теорія перекладу (далі ЗТП) – це наукова дисципліна, яка вивчає за допомоги різних методів та прийомів структуру перекладу та найбільш загальні його закономірності. ЗТП, як правило, протиставляється так званим частковим теоріям перекладу, які, в свою чергу, діляться на два широкі розділи [29, с. 16].

Перший із них розглядає закономірні відповідності форм двох конкретних мов та регулятивні засоби переходу від конкретної мови А до конкретної мови Б, і навпаки. Це, наприклад, часткова теорія перекладу німецької і української, англійської і української, української і французької та інших мовних пар. Як бачимо, часткові теорії перекладу найтіснішим чином мають справу із зіставною (контрактивною) лінгвістикою. Другий вивчає часткові закономірності певних видів перекладацької діяльності, притаманних саме цим видам перекладу, вказуючи на їхні відмінності від інших видів перекладу. Сюди належать, наприклад, теорія художнього перекладу тощо [10, с. 7].

ЗТП спираючись на поняття структурної лінгвістики та теорії інформації, розглядає переклад як міжмовну комунікацію, а сам процес перекладу як такий, що складається з двох основних етапів – аналізу (розуміння повідомлення) і синтезу (творення повідомлення) [29, с. 8]. У центрі уваги ЗТП – типи реалізації процесу перекладу, різноманітні перетворення текстів при перекладі. Положення ЗТП конкретизують на матеріалі двох мов, які вступають між собою в контакт у процесі перекладу (наприклад, переклад з англійської або італійської мови українською, з німецької французькою і т. п.). Загальне та часткове завжди взаємопов’язане [29, с. 8].

Часткові теорії перекладу спираються на широкий емпіричний матеріал, збагачують загальну теорію, роблять її достовірнішою та доказовішою. Часткові теорії аналізують під кутом зору процесу перекладу лексичні, морфологічні,

синтаксичні особливості двох мов і виробляють рекомендації щодо найбільш ефективних способів перекладу текстів. З частковими теоріями перекладу взаємодіють стильові теорії перекладу, які узагальнюють практику перекладу текстів, що належать до певного функціонального стилю [29, с. 8].

Таким чином, ми можемо говорити про теорії перекладу науково-технічних текстів, офіційних комерційних текстів, газет та інформаційних повідомлень, журналістики. Найбільш розвиненою із стилістичних теорій є теорія художнього перекладу. Метою цього напряму вивчення перекладу є пошук шляхів удосконалення мистецтва перекладу, всебічне вивчення характеристик творчого процесу перекладу літературних творів та розробка принципів його аналізу та критеріїв оцінки, тоді як спеціальні теорії перекладу вивчають особливості різних видів перекладацької діяльності (усний, письмовий, синхронний, послідовний, переклад абзацно-фразовий) й особливості, оригінальність та моделі, зумовлені жанром перекладеного твору (художній, науковий, технічний, публіцистичний та іншої літератури) [29, с. 10].

На думку дослідників, переклад – це заміна одиниць або структур однієї мови на одиниці іншої, переклад – це передача мовою перекладу найближчих еквівалентів оригінального повідомлення з точки зору значення та стилю [29, с. 11].

З точки зору функціонально-комунікативної спрямованості існує три типи перекладу: художній, соціально-політичний та спеціальний. За способом виконання переклад може бути: письмовим; усним, на слух; усним, з листа; послідовним / синхронним [29, с. 11]. Головними видами усного перекладу є послідовний (consecutive) та синхронний (synchronous). Усі ці підходи роблять певний внесок у сучасне розуміння перекладу як міжмовної комунікації.

У загальному перекладознавстві існують різні класифікації перекладів залежно від певних критеріїв. За формою виокремлюють: усний і письмовий переклад.

Синхронний переклад здійснюється одночасно з виголошуванням тексту оригіналу – точніше кажучи, він здійснюється в цілому одночасно, однак на окремих проміжках мовлення синхронний переклад або відстає від мовлення на

вихідну мову (далі – ВМ) з мінімальним розривом у часі (на декілька слів) або дещо забігає наперед порівняно з промовлянням тексту ВМ [29, с. 15].

Послідовний і синхронний переклад – пов'язані зі специфічними труднощами психологічного характеру: перший різновид потребує від перекладача добре натренованої швидкодіючої пам'яті; під час другого ж на перший план виступає вміння одночасного слухання та говоріння, яке потребує спеціальної тривалої підготовки; Письмово-усний переклад, або усний переклад письмового тексту [29, с. 15].

За критерієм взаємозв'язку з оригіналом розрізняють: дослівний переклад (механічна підстановка слів заданої мови як еквівалентів слів іншої мови за умов збереження конструкції); вільний переклад (передає загальний зміст тексту іншою мовою відповідно до розуміння перекладача (не дотримуючись формальної відповідності між мовою-оригіналом і мовою-перекладом)) [29, с. 14].

За критерієм участі людини виокремлюють: машинний – автоматичний переклад тексту, виконаний електронними машинами. Операційними ланками машинного перекладу, який застосовує принцип “синтезу через аналіз”, вважаються: парсер – синтаксичний (або в інших моделях, фонетичний і морфологічний) аналіз вхідного тексту за допомогою лексикону та граматики; трансфер – застосування проміжних рівнів представлення вхідного тексту за допомогою мов-посередників, структур знань, лексичних і синтаксичних фільтрів і т. ін.; синтез вихідного тексту на підставі граматики та лексикону мови вихідного тексту й інформації проміжного рівня [29, с. 14].

За жанрово-стилістичною приналежністю тексту розрізняють такі типи, як інформативний, або спеціальний (офіційно-діловий, науковотехнічний, газетно-публіцистичний, переклад релігійних текстів) і художній переклад. За сферою спілкування розрізняють: художній, науковий, технічний, релігійний, юридичний, політичний, побутовий та інші типи перекладу [29, с. 14].

Художній переклад – це переклад текстів, насичених мовними засобами з тимчасовими семасіологічними зв'язками. Художній переклад на відміну від інших видів перекладу завжди обумовлений необхідністю передати такий

компонент повідомлення як інформація про структуру мовного твору. У художньому перекладі не завжди можна передати суть написаного буквально, тому досить часто перекладачеві доводиться виводити на поверхню те, що зображено лише імпліцитно в тексті оригіналу. Вирішити це завдання перекладачам допомагають такі засоби, як перекладацькі трансформації [29, с. 15].

1.5 Проблема визначення базових понять та термінів перекладознавства.

Переклад – одне з найдавніших занять людини. Різниця мов спонукала людей до цієї нелегкої, але вкрай необхідної праці, яка служила і служить цілям спілкування і обміну духовними цінностями між народами. Слово «переклад» багатозначне, і у нього є два термінологічних значення, які нас цікавлять. Хоча ці поняття різні, але вони являють собою діалектичну єдність, одне не мислиться без іншого. Доречно також зауважити, що в мовознавстві існує більш широке, ніж поняття переклад двомовної комунікації. Головне місце в ній займає мовне посередництво, до якого відносяться і переклад, і реферування, і переказ, і інші адаптовані перекладання [28, с. 187].

Дефініції терміну «переклад» залежать від дослідницьких цілей і поглядів ученого та його приналежності до тієї чи іншої наукової школи [29, с. 11]. Так, нараховують понад 40 визначень цього поняття, які розрізняють за семантичним, структурним та функціональним підходом. Один із засновників російського перекладознавства, прибічник денотативної теорії перекладу О. В. Федоров, для якого матеріалом аналізу «служують тільки тексти як мовленнєві утворення», вважає, що переклад означає вміння «висловити правильно та повно засобами однієї мови те, що вже висловлено раніше засобами іншої мови» [67, с. 10]. Його послідовники, розглядають це як процес опису з використанням мови перекладу денотатів, описаної мовою оригіналу.

Прибічниця методів структурних досліджень Л. О. Черняховська визначає переклад як «перетворення структури мовленнєвого утворення, в результаті

якого, при збереженні незмінним змістовного плану, змінюється план вираження. Одна мова замінюється іншою». У свою чергу, прихильники трансформаційних методів дають такі визначення перекладу: переклад – це заміна одиниць або структур однієї мови на одиниці іншої [29, с. 11]; це передача мовою перекладу найближчих еквівалентів оригінального повідомлення з точки зору значення та стилю [29, с. 11]; це процес трансформації мовленнєвого утворення на одній мові в мовленнєве утворення на іншій мові при збереженні незмінного значення; це одне з найдавніших занять людини, оскільки, усі стосунки між державами підтримувались за безпосередньою допомогою так званих «товмачів», які були одними з найосвіченіших членів свого суспільства, хоча, аж до останнього століття переклад був справою дещо інтуїтивною [28, с. 348]. Отже, переклад визначають як один із видів мовної діяльності, що зводиться до процесу передачі думок, висловлених однією мовою засобами іншої. Це процес взаємодії двох мов. А якщо це так, то цей вид практичної діяльності спирається на лінгвістичний субстрат.

Інші дослідники розуміють під перекладом розумову діяльність, процес передачі змісту, висловленого однією мовою, засобами іншої мови та результат цього процесу. Він викликаний суспільною необхідністю передати інформацію (зміст), виражену в письмовому або усному тексті однією мовою, за допомогою еквівалентного (адекватного) тексту іншою мовою [39, с. 148]. Також є відомості про те, ще переклад – це «перетворення одиниць і структур мови оригіналу (МО) на одиниці та структури мови перекладу (МП)» [28, с. 32].

У перекладознавстві існує також комплексний підхід до визначення перекладу: переклад – це вид мовного посередництва, за якого мовою перекладу створюється текст, що є комунікативно рівноцінним оригіналові (у функціональному, змістовному та структурному плані) [58, с. 92]; переклад – це викликаний суспільною необхідністю процес і результат передачі інформації (змісту), виражених у письмовому або усному тексті однією мовою, за допомогою еквівалентного (адекватного) тексту іншою мовою [29, с. 11].

1.6 Поняття «перекладацькі трансформації» у сучасній лінгвістиці.

Трансформація – основа більшості прийомів перекладу, яка полягає в зміні формальних (лексичні або граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, призначеної для передачі [29, с. 33]. Проблема перекладацьких трансформацій є однією з найактуальніших у ЗТП. Для того, щоб вірно відтворити зміст іншомовного тексту перекладачі вдаються до різноманітних трансформацій, які повністю або частково змінюють структуру речень оригіналу. Адже, переклад виконує надзвичайно важливу соціальну функцію. У процесі перекладу часто виявляється неможливим використати значення слів і словосполучень, які пропонуються у словнику, часто виникає потреба у відступі від системних еквівалентів, тобто виникає потреба у перекладацьких трансформаціях [29, с. 34].

Трансформації можуть взаємодіяти між собою, утворюючи складні комплексні трансформації. Між різними видами трансформацій існує відсутність чіткої межі, і ті самі трансформації можуть час від часу відноситися до різних категорій [63, с. 3].

Незважаючи на те, що теорія перекладу чи перекладознавство як наука є відносно молодою, на сьогоднішній день існує значна кількість праць, що приділяють увагу саме перекладацьким трансформаціям. Це не дивно, оскільки вказаний аспект є одним із центральних і вивчення теоретичних основ виявляється надзвичайно важливим у роботі кожного перекладача [63, с. 3].

Варто відзначити, що експерти в галузі теорії перекладу досі не досягли загальної згоди щодо самої суті поняття «трансформація». Це можна було б пояснити різноманітним класифікацій, запропонованих вченими, які відрізняються одна від одної [63, с. 4].

Переклад будь-яких матеріалів на практиці, зазвичай, виникає з ряду труднощів, які перекладачеві доводиться вирішувати. У цьому процесі використовуються різні прийоми і засоби, спрямовані на пошук адекватних відповідників, які виходять за межі словникових статей та граматичних

конструкцій. Хоча перед перекладом тексту можна провести його попереднє ознайомлення для визначення жанру, характеру змісту та стилістичних особливостей оригіналу, сам перекладач, практикуючи переклад, вибирає конкретні перекладацькі моделі, і цей вибір не завжди є випадковим [63, с. 4].

Перекладач, який вправно застосовує різноманітні перекладацькі трансформації для того, щоб його переклад як найточніше відтворював усю інформацію, закладену в оригінальному тексті, дотримуючись норм мови перекладу. Однак важливо зазначити, що перекладач не обмежується лише пропозиціями двомовних словників, оскільки жоден словник не здатен охопити нескінченне різноманіття словосполучень та контекстуальних значень, що виникають у процесі мовлення [63, с. 4].

Трансформації представляють собою невід'ємну складову перекладацької практики. Також важливим є питання використання перекладацьких трансформацій у текстах різних функціональних стилів мови. У процесі перекладу текстів різних функціональних стилів віддається перевага різним видам трансформацій. Тому відповідним є проведення дослідження, метою якого є виявлення тих трансформацій, які найчастіше використовуються та є характерними для текстів конкретного функціонального стилю мови.

Важливо відзначити, що основною метою будь-якого перекладу є досягнення адекватності [37, с. 102–105]. В цьому контексті, головне завдання перекладача полягає в ефективному використанні перекладацьких трансформацій, щоб забезпечити максимально точне відтворення у перекладі всієї інформації, яка міститься в оригіналі, і враховувати відповідні норми мови перекладу [37, с. 102–105].

Перекладацькі трансформації – це специфічні перетворення, за допомогою яких здійснюється перехід від одиниць мови оригіналу до одиниць мови перекладу. Цей термін визначає особливий вид міжмовного перефразування, що відрізняється від внутрішньомовних трансформацій. Зокрема, перекладацькі трансформації виокремлюються своєю спрямованістю на забезпечення максимальної відповідності між оригіналом і перекладом, що вимагає глибокого розуміння і культурних, і мовних особливостей обох мов. Це стає особливо

важливим у міжмовному контексті, де специфічні реалії та виразові засоби можуть значно варіюватися [37, с. 102–105].

При перекладі неможливо досягти повного відтворення оригіналу, що означає, що головна мета перекладача полягає в тому, щоб створити текст, який максимально наближений до оригіналу за семантикою, структурою та потенційним впливом на користувача перекладу. Ця задача стає складною через те, що мовні паралелі між оригіналом і перекладом не завжди знаходяться – відсутні або обмежені семантичні та структурні аналогії, такі як ідентичні структури речень чи словосполучень, або повний збіг семантичних значень слів. У зв'язку з цим перекладачеві необхідно вдаватися до використання перекладацьких трансформацій для забезпечення оптимального відтворення інформації та виразних засобів оригіналу в перекладі [37, с. 102–105].

На думку С. Є. Максимова, завданням перекладу є максимально повне відтворення наданої інформації. Однак це досягається лише за допомогою впровадження певних структурних чи семантичних змін, обумовлених лексичними та граматичними відмінностями між мовами. Такі зміни, виникаючи внаслідок відмінностей у мовах, отримали назву трансформацій в перекладі [38, с. 120].

В цілому, трансформації, що використовуються під час перекладу, можна розглядати як перефразування тексту оригіналу іншомовними засобами з одного боку, і як адаптацію тексту перекладу для зручності сприйняття одержувачем перекладу, з іншого. Здійснення перекладацьких трансформацій вимагає творчого підходу, що базується на глибокому розумінні значення тексту вихідної мови та вільному володінні виразними засобами мови перекладу [37, с. 102–105].

Залежно від характеру одиниць мови оригіналу перекладацькі трансформації можуть бути стилістичними, морфологічними, синтаксичними, семантичними, лексичними та граматичними. Стилiстичнi трансформації змінюють стилістичне забарвлення перекладеної одиниці. Морфологічні трансформації включають заміну частин мови. Синтаксичні трансформації змінюють синтаксичні функції слів та словосполучень. Семантичні трансформації базуються на причинно-наслідкових зв'язках в описаних

ситуаціях. Лексичні трансформації відхиляються від прямих словникових відповідників через відмінності в обсягу значень лексичних одиниць. Граматичні трансформації передбачають перетворення структури речення відповідно до мовних норм перекладу [28, с. 31]

Останні дослідження показують, що на сьогоднішній день не існує єдиної системи класифікації трансформацій, більш того, існують різні думки з приводу того, які саме перекладацькі прийоми відносяться до трансформацій.

З метою визначення перекладацьких трансформацій науковці обирають різні ключові слова, кваліфікуючи їх як: прийоми логічного мислення [28, с. 32]; перетворення, заміни у процесі перекладу однієї форми вираження іншою; міжмовні перефразування [28, с. 32]; засоби перекладу за умови відсутності словникової відповідності або неможливості використання таких відповідників з огляду на контекстуальне оточення [28, с. 32].

Як зазначає О. Селіванова, трансформація – це основа більшості прийомів перекладу, яка полягає в зміні формальних (лексичні або граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, призначеної для передачі [58, с. 396].

1.7 Види перекладацьких трансформацій. Проблема класифікації.

У процесі перекладу зустрічаються трансформації чотирьох елементарних типів: опущення, додавання, заміни, перестановки [28, с. 58].

Проблема встановлення еквівалентності (відповідності) текстів оригіналу та перекладу завжди залишиться дискусійною та відкритою для розгляду, «адже, здійснюючи переклад, перекладач свідомо чи несвідомо залучає до тексту власне розуміння оригіналу й установлює баланс співвідношення двох мов, культур, онтологій», – пояснює О. О. Селіванова. Отже, переклад передбачає потрібну корекцію змісту оригінального тексту:

- при рефлексивній інтерпретації його перекладачем,
- при породженні ним перекладного тексту в новій семіотичній формі,

- при сприйнятті цієї форми та вкладеного змісту адресатом перекладу [58, с. 67].

Для розмежування понять еквівалентності перекладу та відповідності прагматичного впливу текстів оригіналу й перекладу було введено термін адекватність [58, с. 68].

Адекватність перекладу розглядається як:

- близькість оцінок змісту текстів їхніми адресатами;
- відповідність поставленій перед перекладачем меті [58, с. 68]

Концепція, згідно з якою оцінка ефективності перекладу залежить від ступеня досягнення поставленої перед перекладачем мети, отримала назву скопос-теорії, розробленої у працях німецької дослідниці К. Райс. У книзі «Основи всезагальної теорії перекладу» (1984 р.) вона разом із Х. Вермейєром обґрунтувала положення про переклад як вид практичної діяльності, успіх якої визначається ступенем досягнення мети цієї діяльності [58, с. 143]. Теологічна установка перекладача може залежати від типу тексту, кола можливих адресатів; відповідно до поставлених цілей один текст може отримати кілька варіантів перекладу. При цьому дотримання еквівалентності оригіналу й перекладу не є важливим, якщо це не передбачено метою, головне – задовольнити попит замовників перекладу, відповідаючи цілям [58, с. 675].

У перекладознавстві розрізняють теоретично можливу й оптимальну еквівалентність. теоретично можлива визначається співвідношенням структур і правил функціонування двох мов, оптимальна – відповідністю оригіналу та перекладу в конкретному випадку. Співвідношення між цими двома типами еквівалентності покладені в основу рангових моделей перекладу, які враховували як мінімальні відповідності морфем, слів, речень, так і модифікували вибір перекладача нормами мов оригіналу й перекладу та контекстом. Досягнення повної еквівалентності в такому розумінні практично неможливе, а іноді навіть небажане, адже це руйнує відповідність впливу текстів на читача оригіналу та перекладу [58, с. 675].

Американський перекладач і теоретик перекладу Ю. Найда запропонував виділити два типи еквівалентності перекладу: формальну та динамічну [77, с.

117]. Формальна орієнтована на оригінал (на форму та зміст) і передбачає збереження в тексті перекладу формальних ознак оригіналу (відтворення граматичних форм, пунктуації, абзаців, калькування ідіом за умови пояснення у примітках і коментарях відхилень від оригіналу). «При дотриманні формальної еквівалентності увага концентрується на самому повідомленні, як на його формі, так і на змісті ...» [77, с. 117]. Ю. Найда такий переклад називає перекладом-глосою, що переносить реципієнта до культури народу, мовою якого написаний оригінал.

Динамічна еквівалентність орієнтована на читача перекладу й тому потребує від перекладача адаптації лексики та граматики. Одержувач перекладу не переноситься до іншої культури, йому запропоновано «модус поведінки, релевантний контексту його власної культури» [77, с. 129]. Ю. Найда вважав формальну та динамічну еквівалентність полюсами, між якими розташовуються чимало проміжних типів [77, с. 129]. За Ю. Найдою, точний переклад є неможливим, отже, перед перекладачем постає вибір типу еквівалентності. Домінантою перекладу дослідник вважав динамічну еквівалентність, зважаючи на культурно-етнічний акцент його школи та специфіку перекладацької діяльності в Американському біблійному товаристві (адаптація Біблії переважно для сприйняття африканськими й індіанськими племенами) [58, с. 676]. У перекладознавчих студіях кінця 80-х р.р. ХХ ст. динамічна еквівалентність поступилася місцем комунікативно-функціональній, що визначається:

- як найоптимальніша збалансованість смислової, конотативної, екстралінгвістичної інформації текстів оригіналу та перекладу, що мотивується необхідністю досягнення рівноцінності їхнього впливу на своїх адресатів [29, с. 31];
- як найоптимальніший баланс семантики та форми, денотативної, конотативної стилістичної, культурної, прагматичної інформації текстів оригіналу та перекладу [57, с. 456].

Визначення функціонально-комунікативної еквівалентності О. О. Селівановою ґрунтується на визначенні, запропонованому в монографії

«Текст і переклад», однак не абсолютизується відповідність прагматичного впливу оригіналу та перекладу на своїх читачів.

У вузькому значенні перекладацька трансформація, за О. О. Селівановою, – «це перетворення, модифікація форми, або змісту і форми, зокрема, з метою збереження відповідності комунікативного впливу на адресатів оригіналу й перекладного тексту» [57, с. 456]. На її думку, такі перетворення здійснюються як на підставі системних розбіжностей двох мов і є системними трансформаціями, так і через відмінність культур, онтологій двох народів, програм інтерпретації читачів оригіналу та перекладу. Останні перетворення можна назвати функціональними [57, с. 456].

Наразі існує безліч класифікацій перекладацьких трансформацій (далі ПТ), запропонованих різними авторами. Науковці дають класифікацію ПТ за характером відхилення від міжмовних відповідностей, в якій всі ПТ підрозділяються на: 1) морфологічні – заміна однієї категоріальної форми іншими або декількома; 2) синтаксичні – зміна синтаксичної функції слів і словосполучень; 3) стилістичні – зміна стилістичного забарвлення відрізка тексту; 4) семантичні – зміна не тільки форми вираження змісту, але і самого змісту, а саме тих ознак, за допомогою яких описана ситуація; 5) змішані – лексико-семантичні та синтаксично-морфологічні [29, с. 56]

Нову класифікацію перекладацьких трансформацій запропонувала О. О. Селіванова, спираючись на тріаду мовного семіозису (Ч. Морріс) – семантики, синтактики та прагматики, оскільки переклад є перетворенням мовного продукту однієї семіотичної системи продуктом іншої, орієнтованим на інтерпретанту свого адресата [57, с. 456].

На думку О. О. Селіванової, розділити наведені три виміри семіозису як цілісного процесу вкрай важко, адже зміна форми зумовлює здебільшого і зміну смислу, модифікація прагматичного впливу також передбачає зміну форми та змісту повідомлення. Ураховуючи таку нероздільність, перекладацькі трансформації умовно діляться на формальні, формально- змістові, обумовлені специфікою мовних систем оригінального та перекладного текстів, а також

контекстуальними та прагматичними факторами, та прагматичні, останні є також формально-змістовими [57, с. 458].

Формальні трансформації передбачають зміну форми в перекладі при збереженні змісту оригіналу. Формально-змістові трансформації передбачають зміну форми та модифікацію змісту. Кожен з цих типів представлений одиницями різних мовних рівнів: фонетичного, графічного, лексичного, граматичного (морфологічного та синтаксичного) тощо [57, с. 458].

С. Швачко вивчає зміни, що відбуваються під час перекладу віршів. Вона зосереджує свою увагу на відтворенні образності поетичного тексту, аналізуючи девіації на поверхневому рівні тексту та відсутність таких змін на глибинному рівні [73, с. 92].

У великій кількості українських статей з перекладознавства є роботи, які виокремлюють конкретні трансформації. Наприклад, у аналізі перекладу прозового твору О. Приймачок вказує, що найчастіше використовується лексична трансформація у вигляді заміни, поділеної на компенсацію, конкретизацію та генералізацію [51, с. 117]. Також розглядається граматична заміна на морфологічному та синтаксичному рівнях [51, с. 118], і приводяться приклади переставлення, додавання і пропуску [51, с. 119].

Одну з форм граматичних трансформацій, а саме перестановку, заміну, додавання та опущення, О. Волченко та В. Нікішина відносять до граматичних трансформацій [8, с. 253].

В. Горда та Н. Пушик акцентують увагу на лексичних трансформаціях, таких як диференціація, конкретизація, генералізація, контекстуальний та антонімічний переклад, цілісне перетворення, компенсація [9, с. 170].

Відомий український вчений у галузі перекладознавства, С. Є. Максимов, включає до перекладацьких трансформацій лексичні та семантичні види, такі як генералізація, диференціація, конкретизація, смисловий розвиток, антонімічний переклад, компенсація та повна перестановка сегментів тексту. Відзначаються граматичні трансформації, включаючи переміщення, що означає зміну порядку слів та словосполучень, граматичні заміни, додавання та пропуски [38, с. 38–92].

У вивченні перекладу авторських афоризмів Н. Яцків і Л. Цюпа, дослідники вказують на різні трансформації, зокрема лексичні (конкретизація, генералізація, додавання, вилучення, заміна, перестановка) і граматичні (заміна, перестановка, додавання, опущення) [78, с. 127]. Зауважимо, що додавання, опущення (вилучення), заміна та перестановка застосовуються як на лексичному, так і на граматичному рівнях у цьому випадку.

З іншого боку, І. Сіняговська вказує на ситуацію, коли між трансформаціями важко провести чіткий розріз, і описує можливість використання складних комплексних трансформацій, де прості трансформації поєднуються в різних комбінаціях, а також в окремих випадках неможливість чіткого визначення типу трансформації і, в результаті, її належності до декількох типів одночасно [63, с. 90].

Таким чином, можна визначити, що в роботах українських перекладознавців використовуються схожі терміни для позначення перекладацьких трансформацій, і ці класифікації мають спільне підґрунтя. Проте важливо зауважити, що не існує єдиної класифікації трансформацій, незважаючи на певну подібність у поглядах різних вчених.

Зауваження В. Лободи, що термін «перекладацькі трансформації» не зустрічається у «зарубіжних дослідженнях» (переважно англомовних працях), а вчені використовують терміни «стратегії», «техніки» та «прийоми» для опису подібних процедур, є також важливим в контексті нашої теми [36, с. 73].

У науковому обговоренні англійською мовою, коли вчені вивчають зміни, необхідні для перекладу тексту на іншу мову, вони переважно використовують підходи, запропоновані П. Ньюмарком [88, с. 81–91]. Учений, в свою чергу, враховує попередні дослідження своїх колег і наводить приклади прийомів перекладу, таких як трансференція, натуралізація, культурний, функціональний та описовий еквівалент, синонімія, калька або запозичення, транспозиція, модуляція, прецедентний або «загальноприйнятий» переклад, «ярлик», компенсація, компонентний аналіз, скорочення та розширення [88, с. 81–91].

М. Пінейру вивчає різні класифікації перекладацьких прийомів і розробляє власний перелік, виділяючи три прийоми - дослівний/буквальний, культурний та художній переклад [90, с. 128].

У вивченні перекладу технічних термінів М. Фебріанто та його співавторів виділяється п'ять прийомів: адаптація, загальний еквівалент, буквальний переклад, калькування, чисте запозичення [84, с. 121]. Незважаючи на видиму різницю у переліку прийомів, автори виводять його з класифікації, розробленої на основі концепції П. Ньюмарка [84, с. 118–119]. Повний перелік перекладацьких прийомів за П. Ньюмарком також наводиться в статті М. Ордуарі [89, с. 112].

Л. Моліна та А. Албір відокремлюють перекладацькі прийоми від стратегій та методів і пропонують список з чотирнадцяти таких прийомів: адаптація, посилення, запозичення, калька, компенсація, опис, дискурсивне створення, усталений еквівалент, узагальнення, лінгвістичне посилення, лінгвістичне стиснення, буквальний переклад, модуляція, уточнення, скорочення, заміна, перестановка і варіація [89, с. 509–511].

А. Фітерман та Т. Левицька виділяють три типи перекладацьких трансформацій: 1) граматичні трансформації, до яких відносяться перестановки, опущення і додавання, перебудови та заміни пропозицій; 2) стилістичні трансформації, до яких належать такі прийоми, як синонімічні заміни та описовий переклад, компенсація та інші види заміни; 3) лексичні трансформації, які включають в себе заміну і додавання, конкретизацію і генералізацію понять.

В світових дослідженнях термін "translation transformation" не фігурує, але деякі науковці із інших країн пропонують ряд прийомів, які можна застосовувати у процесі перекладу.

Першими, хто створив класифікацію прийомів перекладу з методологічною метою, були канадські лінгвісти Ж.-П. Віне і Ж. Дарбельне. Вони визначили сім основних процедур, які застосовуються на трьох рівнях: лексичному, морфолого-синтаксичному та на рівні повідомлення. Віне і Дарбельне поділили ці процедури на прямі, які включають техніки запозичення, калькування і дослівний переклад, та непрямі, до яких відносяться транспозиція (заміна форми

слова), модуляція, еквіваленція (заміна ідіоми мови оригіналу ідіомою мови перекладу), адаптація (використання виразу, зрозумілого в культурному середовищі мови перекладу). У дослідженнях також виділяють інші прийоми, такі як компенсація, експлікація, імплікація, генералізація, конкретизація та інші [9, с. 157–167].

Враховуючи це, Ж. Дарбельне і Ж.-П. Віне висунули концепцію двох категорій технічних прийомів, які застосовуються під час виконання перекладу [9, с. 157–167]:

1) Прийоми прямого перекладу:

- Дослівний переклад;
- Калькування;
- Запозичення.

2) Прийоми непрямого перекладу:

- Еквіваленція (передача змісту попереджувальних написів, прислів'їв, афоризмів іншими словами);
- Транспозиція (заміна однієї частини мови іншою);
- Адаптація (заміна деталей повідомлення іншими);
- Модуляція (зміна присутньої точки зору).

Американський лінгвіст М. Бейкер у своїй праці "In other words" розглядає проблему лексичної та граматичної нееквівалентності та стратегії її подолання. У випадку семантичної нееквівалентності автор пропонує використовувати можливості семантичного поля, наприклад, замінювати гіпоніми гіперонімами, якщо в мові перекладу відсутній відповідний термін. Цю стратегію можна віднести до трансформації генералізації [81, с. 79].

Серед різноманітних факторів, що сприяють виникненню лексико-семантичних трансформацій, Н.В. Рибенко виділяє як найосновоположніші: 1) наявність різноманітних ознак предмета, явища, поняття; 2) відмінність у смисловому обсязі слова; 3) характер семантичного контексту і особливості сполучуваності слова. [28, с. 254].

І. В. Корунець зазначає, що лексична трансформація – це заміна одиниці вихідної мови на одиницю цільової мови, яка не зареєстрована як її словниковий

еквівалент [28]. Узагальнено можна виділити 7 різновидів лексичних трансформацій: 1) *диференціація значення*; 2) *конкретизація значення*; 3) *генералізація значення*; 4) *смісловий розвиток*; 5) *антонімічний переклад*; 6) *цілісне перетворення*; 7) *компенсація втрат у процесі перекладу* [17, с. 56].

У теорії перекладу виділяють кілька складних трансформацій, серед яких важливими є конкретизація, генералізація, антонімічний переклад, змістовий розвиток та модуляція.

Диференціація значень заснована на синонімії мовних одиниць, завдяки якій можливо передати зміст вихідного тексту в тексті перекладу. При перекладі з англійської на українську мову такий прийом особливо поширений в зв'язку з тим, що англійській мові притаманні слова з широкою семантикою, для яких немає прямого еквіваленту в українській мові. Наступним виступає конкретизація – заміна слова або словосполучення МО з більш широким значенням слова або словосполученням МП з більш вузьким значенням [4, с. 5]. Як правило, вищезазначені методи (*диференціація та конкретизація*) використовуються разом. Далі, якщо диференціація можлива без конкретизації (наприклад, при передачі великого абстрактного поняття, завуальованого в оригінальному тексті), то конкретизація без диференціації неможлива [17, с. 56].

Протилежністю конкретизації є *генералізація* пропозицій. Суть цього явища полягає в тому, щоб замінити слово, яке має вузьке значення в мові оригіналу, словом, яке має широке значення в мові перекладу [17, с. 57].

Прийом *компенсації* застосовується в тих випадках, коли певні одиниці тексту іноземною мовою з тієї чи іншої причини не мають еквівалентів в мові перекладу і не можуть бути передані його засобами. Сутність компенсації полягає в заміні непередаваного втраченого елемента елементом іншого порядку. До компенсації найчастіше доводиться вдаватися при передачі гри слів і каламбурів, прислів'їв і приказок, просторіччя, ідіоматичних виразів і тому подібних стилістичних прийомів мови. [65, с. 290–294].

Першим поняття перекладацької *компенсації* ввів Я. Рецкер, який зарахував цей прийом до лексичних трансформацій. На його думку, компенсація (або компенсація перекладацьких втрат) – це «заміна елемента оригіналу, який не

можна відтворити в перекладі, на елемент іншого порядку, згідно із загальним ідейно-художнім характером оригіналу» [70, с. 220].

При *антонімічному перекладі* утверджувальне речення в мові оригіналу замінюється на відповідне заперечне, і навпаки, заперечне речення перетворюється на утверджувальне. Також можлива заміна конкретних лексичних одиниць на їх протилежні. Іноді такий перекладний прийом використовується для досягнення виразності та гармонії. Основне завдання при цьому полягає в тому, щоб зберегти незмінною сутність перекладеного твору [19, с. 36].

Прийом *змістового розвитку*, або *сміслового узгодження*, вважається багатьма дослідниками та перекладачами одним із найбільш важливих та складних. Суть його полягає в "відступі від прямої словникової відповідності перекладеному слову чи словосполученню, тобто такої відповідності, яка безпосередньо впливає з наведених у словнику значень" [17, с. 178].

Серед різних варіантів лексичних трансформацій вважається, що найпростішими є *опущення* та *додавання*.

При перекладі художніх текстів для передачі сенсу часто виникає необхідність включення додаткових слів. Однією з причин цього може бути розбіжність у структурах речень. Наприклад, українська мова, на відміну від англійської, може потребувати більш розгорнутих конструкцій речень або висловлювань для точного вираження тієї ж думки через відмінності у компактності та довжині речень. Також відсутність відповідної лексеми або її лексико-семантичного еквіваленту може змусити вводити додаткові слова у процесі перекладу [4, с. 136].

Однією з форм *змістового розвитку* є *цілісне перетворення*, яке визначено Я. Рецкером і включає в себе трансформацію як окремих слів, так і цілих речень. Такі модифікації мають комплексний характер.

Застосування стратегії *опущення* слів при перекладі може бути виправданим з точки зору забезпечення адекватності перекладу. Зауваження дослідників стосуються семантично зайвих компонентів оригіналу, тобто тих одиниць смислу, які в певному вигляді дублюються в оригіналі, або передача яких мовою

перекладу може порушити встановлені норми [39, с. 6]. Важливо зосереджувати особливу увагу на вилученні з тексту перекладу лексичних одиниць, які, відповідно до мовних стандартів перекладу, утворюють частини неявного смислу тексту [28, с. 311].

Калькування – переклад лексичних одиниць оригіналу шляхом заміни їх складових частин – морфем або слів – їх лексичними відповідниками в мові перекладу. Калькування як прийом перекладу частіше застосовується в перекладі складних слів (термінів). Воно може застосовуватися також стосовно тільки одного з компонентів складеного слова (терміна). Досить часто калькування застосовуються в перекладі до тих складних термінів, що утворені за допомогою поширених загальнонародних слів [56, с. 360].

Заміна, як граматична трансформація в англійській мові може стосуватись форми слова, частини мови, одиниць речення та типів речення. Стосовно форми слова, заміни можуть виражатися в:

- 1) множині слова, яка була замінена на однину.
- 2) минулому часі, який було замінено на теперішній, наприклад: англ. «*I didn't understand what he was doing*» [103, с. 117] – укр. «*Я не зрозумів, що він робить*» [98, с. 103];
- 3) пасивній формі дієслова, яка була замінена на активну: англ. «*The package was brought two days ago*» [103, с. 56]. – укр. «*Пакунок принесли два дні тому*» [98, с. 41].

Якщо брати до уваги частини мови, то заміни можуть виявлятися такими способами:

- 1) заміна іменника дієсловом: англ. «*It is my hope that...*» – укр. «*Я сподіваюсь, що...*», «*She is a good cook... – Вона гарно готує...*»;
- 2) заміна прикметника іменником: англ. «*Youthful joblessness...*» – укр. «*Безробіття серед молоді...*»;
- 3) заміна прикметника дієсловом: англ. «*He is hopeful...*» – укр. «*Він сподівається...*».

Однак, у цій роботі буде розглянута більш загальна класифікація, відповідно до яких виділяють лексичні, граматичні типи трансформацій.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Вивчивши роботи вітчизняних і зарубіжних авторів, можна зробити висновок про те, що переклад – це складний і багатогранний вид людської діяльності, основною метою якого є передача змісту, думок і почуттів автора оригіналу, що в підсумку призводить до відповідного емоційного впливу на читача.

Безумовно, переклад має свою багатовікову історію, а також відмінні риси, до яких відносяться: застосування зображально-виражальних засобів, єдність комунікативної та естетичної функції, смислова ємність творів, індивідуальний стиль автора, використання мовних засобів інших стилей. У зв'язку з цими характерними рисами до перекладу висувають особливі вимоги: наприклад, перекладач повинен якомога точніше і лаконічніше передати текст оригіналу, але при цьому твір має бути викладено зрозумілою для читача мовою, без порушення літературних норм.

Українська перекладацька школа володіє багатою історією, пройшовши складні соціальні та історичні періоди, коли українська мова була заборонена. Незважаючи на це, письменники-перекладачі різних епох активно працювали над збагаченням української культури та світової літератури через переклад. Після набуття незалежності відкрилися нові можливості для розвитку перекладацької школи, і письменники-перекладачі вбачають своє завдання у розширенні культурних зв'язків між українською та зарубіжною літературою.

Історія українського перекладу відзначається впливом різних культурних, політичних та соціальних факторів. Під час періодів тотального владарювання і заборони української мови перекладачі виявляли велику винахідливість, намагаючись зберегти індивідуальність та глибину української культури в перекладених творах. Важливою частиною цього процесу було використання специфічних мовних обертів та термінології, щоб передати національний колорит у перекладах.

З іншого боку, після отримання незалежності українським перекладачам відкрилися нові можливості для вивчення та адаптації найсучасніших методів

перекладу. Зростання інтересу до світової літератури та культури сприяло розширенню палітри тем та жанрів українського перекладу. Письменники-перекладачі стали активними посередниками між українською та світовою літературною сценою, сприяючи взаєморозумінню та обміну ідеями.

Сучасні українські перекладачі розглядають свою роботу як важливий чинник підтримки культурного розвитку країни. Вони вдаються до технологічних інновацій та вивчають нові методи перекладу, щоб ефективно адаптувати та передавати сутність творів світової літератури, збагачуючи тим самим український культурний спадок. У своїй роботі вони не лише дотримуються традицій перекладу, а й впроваджують україномовні особливості та виразність, що сприяє глибшому розумінню та відчуттю творів.

Зазначимо, що в сучасному перекладознавстві виникає значна полеміка щодо вживання термінів та класифікації різних видів перекладацьких трансформацій. Ця дискусія охоплює не лише питання понять та їх визначень, але й спробу врегулювання значущості цих термінів у різних ситуаціях. Різні дослідники та фахівці в галузі перекладознавства можуть мати відмінні погляди на термінологію та класифікацію, що ускладнює спроби узагальнення підходів до розуміння цих понять. Такі обговорення можуть виникати через відмінності в методологіях дослідження чи індивідуальні підходи дослідників до аналізу перекладацьких явищ.

Слід зазначити, що термін «переклад» має багатогранне визначення та охоплює не лише передачу тексту з однієї мови на іншу, але й врахування контексту, стилістичних особливостей, культурних аспектів та інших факторів, які впливають на точність та адекватність перекладу.

Перекладацькі трансформації є важливим інструментом для передачі сенсу висловлювання мовою перекладу, оскільки вони дозволяють адаптувати текст до граматичних правил та норм. Підходи до класифікацій перекладацьких трансформацій, є досить усталеними та не викликають значних протиріч. Серед найпоширеніших видів трансформацій можна виділити лексичні та граматичні. Лексичні трансформації включають конкретизацію, генералізацію, антонімічний переклад, смисловий розвиток, компенсацію, опущення, додавання, та

комбіновані. Граматичні трансформації включають заміну частин мови, заміну членів речення, перестановку, об'єднання та членування.

РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ ДОСЯГНЕННЯ АДЕКВАТНОСТІ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ МАРКУСА ЗУЗАКА «КРАДІЙКА КНИЖОК»

2.1. Роман «Крадійка книжок» як видатний твір сучасної художньої літератури.

Маркус Зузак вже презентував читачам шість романів, кожен із яких викликав бурхливі обговорення серед літературних критиків та отримав численні премії. Його видатним твором стала акнига «Крадійка книжок», опублікована у 2005 році. Це оповідання ґрунтується на спогадах батьків письменника про їхнє воєнне дитинство, яке включало бомбардування Мюнхена, потоки євреїв, що направлялися у Дахау, голод і втрати рідних [30, с. 1–4].

Літературознавці визнали «Крадійку книжок» виразним "вибухом свідомості" та назвали її як «найнезвичайний роман нового часу», надаючи їй високий статус у сучасній літературі. Цей літературний шедевр не лише отримав численні літературні нагороди, але й став об'єктом адаптації у фільм, який побачив світло у 2013 році. Роман визнаний критиками та читачами як вагомий внесок у літературний канон, а його кіноадаптація подарувала глядачам можливість глибше відчувати емоційні та філософські аспекти цієї виняткової творчої історії [22, с. 26 – 28].

Маркус Зузак не просто висвітлює події Другої світової війни; він витягує на поверхню глибокі роздуми та переживання персонажів, розкриваючи не тільки фізичні страждання, але й духовний аспект воєнного дитинства. Його роман, який можна охарактеризувати як філософський та психологічний, що переплітається з одиницями роману-перестороги і фантастики, створюючи комплексний твір.

У контексті філософського підґрунтя Маркус Зузак розглядає не лише зовнішні події, але й внутрішні конфлікти та моральні вибори персонажів, дозволяючи читачам відчувати глибину людського досвіду в умовах війни. Також, вдаючись до психологічного аспекту, автор відтворює внутрішні переживання

героїв, допомагаючи читачам краще зрозуміти їхні дії та реакції на драматичні обставини.

Роман, який можна також визначити як роман-пересторога, надає читачам можливість здійснити глибокий аналіз власних цінностей і переконань, переосмислити ставлення до життя та смерті. Використання фантастичних одиниць додає твору додаткового рівня глибини та загадковості, роблячи читання захоплюючим і стимулюючим для розмірковування про великі теми.

Таким чином, Маркус Зузак створює не просто опис подій війни, але твір, який надає читачам можливість зануритися в складні емоційні та інтелектуальні аспекти людського досвіду в умовах найтяжчих випробувань.

У творі "Крадійка книжок" автор глибоко досліджує різні аспекти, такі як роль книги та слова в житті людини, вплив ідеології фашизму і нацизму, Голокост, дегероїзацію війни та загальнолюдську солідарність. Книга ставить важливі питання щодо духовного розвитку особистості та пошуку сенсу життя в контексті важливих історичних та соціокультурних викликів.

Основні події розгортаються в нацистській Німеччині та завершуються в Австралії, але художній простір охоплює свідомість різних персонажів, зокрема Ганса Губерманна та Макса Ванденбурга. Зузак вибирає не Лізел Мемінгер як центральну постать роману, але представляє іншу героїню, Смерть, яка є і оповідачем, і учасником подій.

Отже, в романі «Крадійка книжок» Маркуса Зузак розкривається не лише історія звичайних німців під час Другої світової війни, але і їхні глибокі переживання, висвітлені через вчинки милосердя та солідарності в умовах війни. Твір стає своєрідним відгуком на проблеми злочинів нацистської Німеччини і Голокосту, що робить його неабияк актуальним і потужним висловлюванням про минуле. Майстерно вплітаючи різні аспекти людського досвіду, автор надає читачеві можливість зануритися у складні емоційні та моральні відтінки періоду війни.

Роман вирізняється не лише докладним описом історичних подій, але й вдалими поєднанням філософського підґрунтя, яке дозволяє висловити глибокі роздуми про природу людської долі та моральних виборів. Такий підхід робить

роман багатогранним твором, який залишає в глибині читацької свідомості низку запитань і роздумів про те, як минуле впливає на сучасність, а також про важливість пам'яті і вивчення історії для побудови майбутнього.

2.2. Творчість Маркуса Зуака: загальна характеристика

Маркус Франк Зуак народився 23 червня 1975 року в Сіднеї (Австралія), в сім'ї біженців із післявоєнної Європи. Він був наймолодшим із чотирьох дітей.

Зуак виявив свій талант до літературної творчості в ранньому віці: у 16 років він написав свій перший роман, але довелося чекати майже 7 років, щоб його опублікували.

Після закінчення Старшої школи Енгандіна та отримання вищої освіти в Сіднейському університеті Зуак працював вчителем англійської мови у тій самій школі, де він колись навчався.

Дебютний роман Маркуса Зуака був випущений у 1999 році. Проте справжнім тріумфом став його роман «Крадійка книжок», який побачив світ у 2005 році. Цей твір ґрунтується на спогадах батьків письменника про їхнє воєнне дитинство, включаючи бомбардування Мюнхена, потоки євреїв, що направлялися до Дахау, голод і втрати рідних. Роман тримався в списку бестселерів «The New York Times» понад 230 тижнів. У 2013 році на його основі був знятий фільм.

2.3. Порівняльний аналіз тексту роману Маркуса Зуака «Крадійка книжок» та його перекладу українською мовою в інтерпретації Наталії Гоїн.

У сучасному літературознавстві особливу увагу приділяється вивченню та розумінню процесу перекладу як важливого фактора в передачі культурних та літературних цінностей. Робота з порівняльним аналізом тексту роману Маркуса Зуака «Крадійка книжок» та його перекладу українською мовою, виконаного Наталією Гоїн, ставить перед собою завдання розкрити та оцінити відмінності між оригіналом та перекладом, виявити трансформації, які можуть виникати під час переносу тексту з однієї мови на іншу.

Основною метою даного порівняльного аналізу є визначення впливу перекладацьких рішень Наталії Гоїн на сприйняття та інтерпретацію роману в українському контексті. Робота досліджує лексичні, граматичні, та стилістичні трансформації, а також враховує особливості прийомів, що використовуються в перекладі.

Висвітлення цих аспектів дозволить краще зрозуміти внесок перекладача у передачу есенції та виразності оригіналу, а також виявити, наскільки вдалим було втілено завдання відтворення українською мовою. У світлі такого дослідження можна визначити, як перекладацькі рішення впливають на сприйняття роману та його літературно-художню цінність в новому культурному та мовному середовищі.

У результаті порівняльного аналізу твору Маркуса Зузака «Крадійка книжок» і його перекладу українською мовою в інтерпретації Наталії Гоїн було виокремлено такі види трансформацій, як лексичні та граматичні. До лексичних відносяться: конкретизація, смисловий розвиток, додавання, опущення, антонімічний переклад, компенсація, комбіновані, генералізація. До граматичних відносяться: заміна частин мови, заміна членів речення, перестановка, об'єднання, членування.

Аналізуючи частоту вживання різних видів трансформацій у перекладі роману Маркуса Зузака «Крадійка книжок» із англійської на українську мову у інтерпретації Наталії Гоїн, виявлено 162 випадків перетворень. З них, тридцять дев'ять разів була виявлена конкретизація, двадцять разів відбувся смисловий розвиток, чотирнадцять – додавання, десять – опущення, дев'ять разів застосувались антонімічні переклади, дев'ять разів використовувалась компенсація, один випадок комбінованих трансформацій, генералізація жодного разу не застосовувалась, двадцять один раз – заміна частин мови, п'ятнадцять разів було зафіксовано заміну членів речення, дев'ять разів – перестановка, об'єднання – сім разів, вісім разів відбулось членування.

2.4.1. Лексичні трансформації у романі Маркуса Зузака «Крадійка книжок».

У романі Маркуса Зузака «Крадійка книжок» особливу роль відіграють лексичні трансформації, які впливають на структуру мовлення, виразність та смисловий внесок тексту. Цей розділ присвячений детальному аналізу лексичних трансформацій у процесі перекладу твору з англійської мови на українську.

Лексичні трансформації включають в себе вживання нових слів, зміну значень інших, а також адаптацію лексичного складу тексту до відповідного мовно-культурного середовища. У аналізованому творі, вони стають ключовим елементом у відтворенні атмосфери та стилю оригіналу в українському перекладі.

Цей розділ присвячено конкретним прикладам лексичних трансформацій, їх вплив на виразність та інтерпретацію тексту, а також сприяє розумінню того, як перекладач вирішує завдання відтворення лексичного багатства та нюансів оригіналу в українському контексті. Окрема увага приділяється тим випадкам, де вибір конкретних слів може мати ключовий вплив на сприйняття та емоційну насиченість твору читачем.

Поява лексичних трансформацій зумовлена розбіжністю словникових значень в мові оригіналу і мові перекладу та необхідністю будь-яким чином знайти відповідності.

У результаті аналізу емпіричного матеріалу було виявлено, що у перекладі твору Маркуса Зузака «Крадійка книжок» використані такі лексичні трансформації, як конкретизація (2.4.1.1), смисловий розвиток (2.4.1.2), додавання слів (2.4.1.3), опущення слів (2.4.1.4), антонімічний переклад (2.4.1.5), компенсація (2.4.1.6), комбіновані (2.4.1.7).

2.4.1.1. Конкретизація.

У результаті порівняльного аналізу твору Маркуса Зузака «Крадійка книжок» і його перекладу було виокремлено такі види трансформацій. Лексична

трансформація конкретизації виявляється як найбільш поширеною трансформацією у тексті. Очікування переваги конкретизації було природнім, оскільки цей тип трансформації найчастіше використовується при перекладі англійських дієслів українською мовою. Англійські дієслова, на більшій частині, описують дії в достатньо неокресленому, загальному контексті. З іншого боку, українські дієслова вражають своєю конкретністю, надаючи не лише опис самої дії, але й окреслюючи особливості її виконання. Це є природною властивістю української мови, яка виражається в її багатогранності та вмінні передати індивідуальні аспекти кожної дії. Наприклад: англ. to take (a break, a breath, a taste, the lead) перекладено на українську мову як укр. «зробити перерву», «передихнути», «спробувати», «керувати».

Так, речення з монологу Смерті можна переформулювати так: англ. «*From his pocket, Papa took what was left of his tobacco ration and began rolling a cigarette, at which Liesel became impatient*» [103, с. 95]. В українському перекладі це виглядало б так – укр. «Ганс дістав з кишені залишки своєї порції тютюну і взявся скручувати цигарки, а Лізель ставала дедалі нетерплячішою» [98, с. 97]. Англійське «took» було переведено як «дістав», що вказало читачеві на манеру виконання дії персонажа. Додатково до цього, речення з монологу Смерті: англ. «*Liesel sat there and took it*» було перекладено на українську мову як укр. «Лізель сиділа у ванні і слухала» [98, с. 98]. Англійське дієслово «took» було перекладено як «слухала» [98, с. 102]. Як і в попередньому прикладі, в українському варіанті перекладу акцент зроблено на манері виконання дії. Ще одним яскравим прикладом може слугувати таке речення: англ. «*He knocked on the door of the Nazi Party office in Molching and took the opportunity to ask about his membership application*» [103, с. 127]. Перекладач вдало скористався прийомом «конкретизації» під час перекладу на українську мову, щоб деталізувати текст – укр. «Він постукав у двері Молькінського відділення Нацистської партії і насмілювався запитати про свою заяву на членство» [98, с. 99]. У цьому випадку, перекладач вдалим чином використовує конкретні деталі, які роблять описану сцену більш живою та реалістичною для читача українською мовою. Заключним прикладом буде речення зі схожою конструкцією: англ. «*An awkwardness treated*

itself to the room, and Liesel took a final, fleeting glance at the walls of books» [103, с. 135]. У процесі дослідження окреслено варіант перекладу на українську мову – укр. «Ніяковість прослизнула до кімнати, й Лізел кинула останній швидкий погляд на стіни книжок» [98, с. 102].

Вибір конкретного українського дієслова пов'язаний із контекстом, але це не означає, що значення дієслова «to take» зазнає змін під впливом ситуації. Значення цього дієслова залишається незмінним і завжди відповідає українському «брати». Проте стилістика української мови передбачає точнішу номінацію дії.

Те ж саме можна сказати про англійське дієслово «to be». У фразі з монологу Смерті англ. «*Reinhold Zucker's was in the middle of the left row»* [103, с. 438], в українському перекладі ми чуємо – укр. «*Рейнгольд Цукер сидів посередині лівого ряду»* [98, с. 330]. Інше речення з монологу Смерті англ. «*My feet stepped through the cluttered aisle and my palm was over his mouth in an instant»* [103, с. 28] було перекладено українською мовою як – укр. «*Мої ноги крокували захаращеним проходом, моя долоня миттєво прикрила його губи»* [98, с. 17]. В обох ситуаціях вживання дієслова «to be» в англійській мові зберігає його загальне значення, що означає «*перебувати*». Наприклад, у фразі англ. «*Reinhold Zucker's was in the middle of the left row»* [103, с. 438], де «to be» використовується для визначення місцезнаходження, український переклад передає це значення, стверджуючи, що Райнгольд Цукер перебував у середині лівого ряду.

Також, у вищезазначеному реченні англ. «*My feet stepped through the cluttered aisle and my palm was over his mouth in an instant»* [103, с. 28], де «to be» вказує на тимчасовий стан або дію, український переклад також вірно передає цю ідею, стверджуючи, що долоня перебувала над його ротом миттєво.

Отже, у цих випадках дієслово «to be» в українському перекладі точно відтворює його загальне значення «*перебувати*», враховуючи контекст і допомагаючи зберегти структурну та смислову цілісність фраз.

Конкретизація має потужний потенціал і не обмежується лише дієсловами. Вона може охоплювати всі слова, які мають широкий спектр значень, незалежно

від їхньої лексичної приналежності. Цей метод може бути успішно застосований до прикметників, щоб докладніше виражати характеристики об'єктів або явищ.

Наприклад, у випадку прикметника, який українською мовою передає загальну ідею, застосування конкретизації може забезпечити більше деталей і виразності. Це дозволяє збагачувати мовний вираз, точніше виражати концепції та забезпечувати читачеві чіткіші образи чи враження. Наприклад: англ. «*The sky was like soup, boiling and stirring. In some places, it was burned. There were black crumbs, and pepper, streaked across the redness*» [103, с. 19]. Вказаний уривок в українському перекладі подається так – укр. «*Небо скидалося на суп, воно кипіло і вирувало. А в деяких місцях воно пригоріло. Багрянець був поцяткований чорними крихтами і зернами перцю*» [98, с. 13]. Наталія Гоїн влучно використала прийом конкретизації, додавши прикметник «*поцяткований*», що збагатило речення. Український переклад вдало використовує образи «*крихти*» та «*зерна перцю*», що сприяє візуальній живописності та передає конкретні деталі стану неба.

Часто в англійській мові існують слова, такі як «*a thing*», «*a stuff*», «*a camp*», що, завдяки своїм неозначеним значенням, використовуються для позначення практично будь-якого явища, залишаючись стилістично нейтральними. Однак українська мова, враховуючи менш універсальний характер таких лексичних одиниць, часто вимагає точніших визначень. Наприклад: «*річ*», «*справа*» або «*штука*»: Ці слова можуть використовуватися для передачі загального поняття в англійському, але в українському перекладі може доцільно вказати на конкретний предмет, або явище. Український переклад потребує більш точного визначення, оскільки слова з загальним значенням українською мовою часто виражаються більш конкретно, а також враховують ступінь розмовності мови. Наприклад, при перекладі речення: англ. «*From the toolbox, the boy took out, of all things, a teddy bear*» [103, с. 20].

У процесі дослідження було виявлено ще один яскравий приклад: англ. «*Hans Junior was simultaneously shooting at Russians and maintaining his strike on family interaction*» [103, р. 213]. – укр. «*Ганс-молодший водночас стріляв у російських солдатів і бойкотував свою сім'ю*» [98, с. 240]. Наталія Гоїн

відзначилася використанням стратегії конкретизації, доповнивши зазначенням у формі іменника «солдатів». Це не лише сприяло збереженню сенсу, але, можливо, і підкреслило певний акцент. Також, у цьому прикладі спостерігається випадок, коли виникла трансформація через неадекватний вибір лексеми під час перекладу. У мові оригіналу фраза «*maintaining his strike on family interaction*» є відомим виразом зворотом, який означає відмову від взаємодії або конфлікт в сімейних стосунках. Однак український переклад використовує слово «бойкотував», що може бути сприйнято як надто жорстке і не відображає контекст оригіналу. Такий вибір лексеми може призвести до спотворення сенсу оригінального вислову та неправильного передання інтенції автора. У цьому випадку, важливо було знайти кращий еквівалент для виразової оборони, який би точніше передавав ідею автора і зберігав характеристики оригіналу.

2.4.1.2. Смысловий розвиток (модуляція)

Смысловий розвиток концепції чи *модуляція* – це заміна лексичної одиниці вихідного тексту на лексичну одиницю тексту перекладу, значення якої логічно впливає із значення вихідної одиниці [17, с. 57].

Смысловий розвиток через лексичну трансформацію є другим за частотою використання під час перекладу твору Маркуса Зузака «Крадійка книжок» з англійської мови на українську. Цей вид трансформації ґрунтується на логічному зв'язку між двома явищами, одне з яких зазначене в оригінальному тексті, а інше – у тексті перекладу. Це передбачає семантичний та логічний аналіз ситуації, описаної в тексті, і включає розвиток семантики цієї ситуації. У випадках, коли ситуація розвивається правильно, тобто, коли оригінальні та перекладені висловлювання мають семантичний зв'язок як причина і наслідок, така трансформація допомагає надати сенсу і відповідає нормам мови перекладу.

Семантична структура в цьому випадку може зазнати значних змін і набути нових компонентів, наприклад: англ. *She did not have time, for Viktor Chemmel was on top of Rudy before she could utter a word.* [103, с. 273]. – укр. *У неї не було на це*

часу, бо Віктор Хеммель уже навалився на Руді, не встигла вона вимовити її слова. [98, с. 259]. У своєму перекладі цього речення Наталія Гоїн вдало використовує лексичну трансформацію *модуляції* для того, щоб точніше виразити емоційний відтінок та особливість ситуації. Оригінальне висловлення «*was on top of Rudy*» може мати кілька тлумачень, але, шляхом перетворення його на «*навалився на Руді*», перекладач вдається до більш живого та насиченого образу.

Модуляція у цьому контексті дозволяє не лише передати основне значення, але і збагатити його емоційною забарвленістю. Вислів «*навалився*» має в собі інтенсивність, можливо, вказуючи на несподіване наближення, що може відзначати ситуацію в тексті. Такий вибір лексики створює більш яскравий образ та допомагає читачеві краще відчувати емоції та взаємодію персонажів.

Наприклад: англ. «*It was then that any impression of serenity was violently interrupted, for his voice was brimming with rage*» [103, с. 58] – укр. «*Відтак ілюзія сумирності розбивалася на друзки, а його голос вивергав лють*» [98, с. 42]. У цьому випадку переклад «*розбивалася на друзки*» може здаватися відхиленням від оригіналу «*was violently interrupted*». Однак така трансформація вибрана для того, щоб точніше передати емоційне враження та інтенсивність моменту. В українській фразеології використання виразу «*розбиватися на друзки*» може більш ефективно виражати несподіваність та переривання, ніж простіший та дослівний переклад «*вивергав лють*». Такий вибір допомагає зберегти не лише семантичний зв'язок, а й емоційний тон оригіналу, роблячи переклад більш живим та виразним.

При перекладі речення: англ. «*At that precise moment, Pfiffikus would abandon his usual walking style (bent forward, taking large, lanky steps, arms behind his raincoated back) and erect himself to deliver abuse*» [103, с. 58] – укр. «*Отоді Пфіффікус забував про свою звичну манеру ходити (нахил уперед, великі розмашисті кроки, руки за спиною дощовика) і, вмить випроставшись, заходився сипати лайкою*» [98, с. 42]. Ця трансформація була використана двічі. Переклад виразу «*lanky steps*» як «*розмашисті кроки*» акцентує на вишуканості та величчч кроків. Дослівний переклад «*to deliver abuse*» як «*сваритись*» виглядає

просто, тоді як вираз «*сипати лайкою*» більш точно передає стилістичне відтінення ситуації, звучачи менш офіційно.

Це свідчить про те, що перекладач вдалим чином обрав вирази, що відповідають україномовному контексту та передають не лише семантичне, але й емоційне навантаження оригіналу. Вибір українських фразеологізмів дозволяє зрозуміти не лише конкретність дій, але й враження та відчуття персонажів, надаючи перекладу виразності та автентичності.

Цілісне перетворення є різновидом смислового розвитку, при якому може видозмінюватися не тільки окреме слово, а й ціле речення, наприклад, англ. «*“If you ever want to come just to read,” the woman lied (or at least the girl, in her shocked, saddened state, perceived it as a lie), “you’re very welcome.”*» [103, с. 259]. – укр. «*Якщо колись захочеш прийти почитати, — збрехала жінка (принаймні дівчинка, приголомшена і засмучена, сприйняла її слова як брехню), — тобі тут завжди раді*» [98, с. 198]. У цьому випадку цілісне перетворення є різновидом смислового розвитку, де змінюється не лише окреме слово, а й структура цілого речення для досягнення максимально точного виразу в українському перекладі. Оригінальний вислів «*you're very welcome*» було трансформовано «*тобі тут завжди раді*» в українському перекладі. Цілісне перетворення в даному випадку впроваджує у переклад нові смислові відтінки, роблячи його більш приязним та адаптованим до української мовної та культурної специфіки.

2.4.1.3. Додавання.

У контексті перекладу роману «Крадійка книжок» Маркуса Зузака з англійської на українську досить чисельною є трансформація **додавання**, яка зайняла третє місце за частотністю використання певної стратегії перекладу. Це є яскравим відтінком перекладацького процесу, який впливає на мовленнєвий аспект та природність українського варіанту тексту. В англійському варіанті, де подвійне заперечення відсутнє, українська мова враховує це та використовує як загальноприйняте явище, що корелює з особливістю лінгвістичної структури. Українська мова активно використовує подвійне заперечення для точного

вираження негачії та визначення смислового навантаження. Такий підхід враховує особливості українського мовного виразу та забезпечує максимальну еквівалентність перекладу в українську мову.

У зазначеному творі вказана трансформація додається для точнішого відтворення українського мовного стандарту. Наприклад, у реченні з англійської мови англ. «*No one waved back*» [103, с. 32], де відсутнє подвійне заперечення, український переклад включає його для відтворення природної мовної структури – укр. «*Але ніхто не помахав мені у відповідь*» [98, с. 28]. Часто це виражається також додаванням зворотних займенників, що роз'яснюють, хто саме не відповів або не виконав певну дію.

Ця трансформація додавання відображає зусилля перекладача адаптувати текст до специфіки української мови та лінгвістичних нюансів.

У аналізованому фрагменті тексту з роману «Крадійка книжок» Маркуса Зузака, можна виявити використання трансформації додавання під час перекладу з англійської мови на українську. У конкретному випадку, англ. «*The book thief's desire to hear a note was exhausting, and still, it would not come*» [103, с. 423]. – укр. «*Крадійка книжок нестерпно хотіла почути бодай одну ноту, але нічого не відбувалося*» [98, с. 327]. В результаті перекладу в текст було додано слово «*бодай*», яке відтепер усилює емоційний компонент ситуації. Дівчинка виявляє величезне бажання почути звук акордеона, на якому грає її отчим, що в цей момент перебуває далеко від неї. Це додане слово «*бодай*» вносить додатковий акцент на інтенсивність її бажання, підкреслюючи важливість цього моменту у її очах та підсилюючи емоційний вимір події.

2.4.1.4. Опущення.

Необхідно враховувати не лише прямі, денотативні значення слів, а й їхні конотативні відтінки. Наприклад, дієслово «*to watch*» зазвичай перекладається як «дивитися». Проте в оригіналі англ. «*Liesel watched only her own hands*» [103, с. 98]. У інтерпретації Наталії Гоїн це слово набуває іншого контексту та перекладається українським дієсловом з менш загальним значенням «вивчала».

У ході дослідження переглянуто речення повністю – укр. «Лізель вивчала свої руки» [98, с. 72]. Це впливає із бажання точніше відтворити враження від дій маленької дівчинки, яка слухає «виховні лекції» своєї прийомної матері.

В українській мові виявляється тенденція опущення займенників. Ця тенденція зумовлена тим, що за закінченнями дієслів і прикметників зрозумілий рід особи, яка виконує дію: англ. «*That is the best I can do— watch it fall into line with everything else I spectated during that time*» [103, с. 21] – укр. «*Це найкраще, що мені до снаги, — дивитися, як усе стає на свої місця в тій історії, яку я спостерігав увесь цей час*» [98, с. 14].

Під час дослідження знайдено ще один приклад: англ. «*She survived because she was sitting in a basement reading through the story of her own life, checking for mistakes*» [103, с. 485]. – укр. «*Вона вижила тому, що сиділа в підвалі і перечитувала історію свого життя, перевіряла на помилки*» [98, с. 377]. В даному випадку, трансформація опущення в українському перекладі зберігає основний зміст оригіналу, але при цьому використовується скорочений варіант конструкції. Опущення займенника «*she*» у аналізованому реченні є типовим для перекладу українською з англійської мови і допомагає зберегти плинність та лаконічність висловлення. Український переклад використовує опущення, але займенник «*вона*» не вказаний явно через використання українського дієприкметника «*сиділа*». Це дозволяє зберегти високий ступінь звільненості та емоційної віддзеркаленості, які притаманні оригіналу. Такий підхід українською мовою може виглядати більш природно та доречно в контексті даного опису.

2.4.1.5. Антонімічний переклад.

Переклад з використанням протилежних понять отримав назву «*антонімічний переклад*». Антонімічний переклад – це комплексна лексико-граматична заміна, сутність якої полягає в трансформації стверджувальної конструкції в негативну (або навпаки) і супроводжується заміною одного зі слів вихідної мови антонімом у мові перекладу [5, с. 143–146]. Наприклад: англ. *That's*

what that friend called you in Stuttgart when you fought on the street, remember? Remember, Max? You told me. I remember everything. . . [103, с. 499].

Перекладаючи вказаний епізод Наталія Гоїн вдалась до лексичної трансформації антонімічного перекладу замінивши стверджувальне слово в мові оригіналу заперечною конструкцією в мові перекладу, а саме – укр. «*Так називали тебе друг у Штутгарті, коли ви билися на вулиці, пригадуєш? Пригадуєш, Максе? Ти сам мені розповідав. Я нічого не забула...*» [98, с. 387]. Антонімічна трансформація у цьому випадку змінює напрямок висловлення, додаючи нюанси заперечення, що може вплинути на сприйняття контексту та відносин між персонажами. Це створює новий акцент і може вразити читача особливим чином, підкреслюючи емоційні аспекти сцени.

Ще одним прикладом використання антонімічного перекладу є його застосування як прийому контекстуальної заміни. Наприклад: англ. «*As Para flicked through it, he could surely feel Liesel's eyes on him*» [103, с. 485]. – укр. «*Ганс перегортав сторінки і відчував, що Лізель не відриває від нього очей*» [98, с. 387]. У цьому випадку оригінальне твердження отримує заперечну форму у перекладі, що досягається завдяки антонімічному перекладу – прийому, коли поняття, виражене в оригіналі, замінюється протилежним поняттям. Якщо англійський вираз у заперечній формі в оригіналі, то його переклад матиме стверджувальну форму і навпаки. Цей прийом особливо корисний у випадках, коли в українській мові немає точного еквівалента англійського слова і коли вибір описового перекладу не є бажаним з міркувань стилістичного характеру. Важливо відзначити, що цей метод дозволяє зберегти ідіоматичність тексту під час перекладу.

2.4.1.6. Компенсація

Першим поняття перекладацької компенсації ввів Я. Й. Рецкер, який зарахував цей прийом до вже відомих семи різновидів лексичних трансформацій. На його думку, компенсація (або компенсація перекладацьких втрат) – це «заміна елемента оригіналу, який не можна відтворити в перекладі, на елемент іншого

порядку, у відповідності з загальним ідейно художнім характером оригіналу» [6, с. 82]. І.В. Корунець вважає, що компенсацією називається такий спосіб перекладу, при якому одиниці змісту оригіналу, що були втрачені при перекладі, передаються в тексті якимось іншим чином для компенсації семантичної втрати [28, с. 128].

Наприклад: англ. «*No more flapping. Not for this metallic little bird*» [103, с. 235]. – укр. «*Вони більше не зможуть змахнути. Ця маленька металева пташка більше не полетить*» [98, с. 206]. Трансформація компенсації в цьому прикладі відбулася через введення додаткового тексту для забезпечення повноти та збереження сенсу оригіналу. Ось як це сталося: англ. «*No more flapping. Not for this metallic little bird*». Переклад українською: «*Вони більше не зможуть змахнути. Ця маленька металева пташка більше не полетить*». У прикладі англ. «*No more flapping*» українською перекладено як укр. «*Вони більше не зможуть змахнути*», що забезпечує збереження значення ідеї, але перекладач додав також «*Ця маленька металева пташка більше не полетить*» для повноти і вираження ідеї, що «металева пташка» тепер втратила здатність летіти. Це є формою компенсації, коли перекладач вводить додатковий текст, щоб вирівняти різницю в конструкції між мовами та виразити повний сенс оригіналу.

Іншим прикладом може слугувати переклад англ. «*Possibly the only good to come out of these nightmares was that it brought Hans Hubermann, her new papa, into the room, to soothe her, to love her*» [103, с. 188]. – укр. «*Чи не єдиним плюсом кошмарів було те, що до її кімнати приходив Ганс Губерманн, новий тато, щоб заспокоїти її, щоб подарувати свою любов*» [98, с. 152]. Трансформація компенсації в даному прикладі полягає в розширенні опису, щоб передати додатковий контекст та виразити сутність оригіналу. Вислів англ. «*to soothe her, to love her*» українською перекладено як укр. «*щоб заспокоїти її, щоб подарувати свою любов*». Перекладачка додала це для того, щоб чітко виразити два аспекти підтримки і любові, які надавав новий тато, що може бути не так самоочевидним українському читачеві. Це є формою компенсації, коли вводяться додаткові деталі або контекст для повноти передачі сенсу оригіналу.

У наступному прикладі трансформація компенсації відбулася через розширення опису, щоб передати більше деталей і емоцій: англ. «*People observe the colors of a day only at its beginnings and ends, but to me it's quite clear that a day merges through a multitude of shades and intonations, with each passing moment*» [103, с. 30]. – укр. «*Люди помічають колір дня лише на світанку і при заході сонця, а я добре знаю, що кожної секунди день пронизують мільярди відтінків та інтонацій*» [98, с. 18]. Український переклад надає додатковий контекст та образність, як, наприклад, слова укр. «*добре знаю*», «*кожної секунди*» та «*пронизують мільярди відтінків та інтонацій*». Це є прикладом трансформації компенсації, де в українському перекладі додаються одиниці для підкреслення глибини сприйняття автора та докладності у вираженні його уявлень.

2.4.1.7. Комбіновані трансформації

Комбінована трансформація включає дві або більше простих трансформацій, наприклад, коли під час перекладу одночасно здійснюється перестановка/опущення та додавання. Вказаний тип перетворень складає найчисельнішу групу при перекладі англійського художнього твору українською мовою, що пояснюється, головним чином, значними розбіжностями в складі обох мов і неможливістю обмеження здійснення перетворень для їх усунення з метою відповідності нормам мови перекладу лише на одному рівні.

Перекладачка Наталія Гоїн влучно використала прийом опущення, аби уникнути зайве навантаження на речення: англ. «*From the toolbox, the boy took out, of all things, a teddy bear*» [103, с. 20]. – укр. «*Із ящика хлопчик витягнув – що б ви подумали? – плюшевого ведмедика*» [98, с. 12]. Замість простішої лексики, Наталія Гоїн вдалась до важчої конструкції, використавши **опущення** та **додавання** у реченні. Словосполучення «*of all things*» опустили та замінили на риторичне питання «*що б ви подумали?*», яке забарвлює речення та підсилює емоційний стан дитини.

Кількісне співвідношення лексичних трансформацій у аналізованому творі представлено в Таблиці 1.

Таблиця 1.

Номер	Трансформація	Кількість	Відсотки
1	Конкретизація	39	38,24%
2	Смисловий розвиток	20	19,61%
3	Додавання	14	13,73%
4	Опущення	10	9,8%
5	Антонімічний переклад	9	8,82%
6	Компенсація	9	8,82%
7	Комбіновані	1	0,98%
Разом		102	100 %

В контексті аналізу лексичних трансформацій, виявлено, що конкретизація є найбільш поширеною, займаючи значну частину загальної кількості трансформацій – 38,24%. Це свідчить про важливу роль конкретизації у тексті, де деталізація, введення конкретних фактів та прикладів стають ефективними інструментами для розширення смислового спектру та покращення розуміння читачем.

Другим за кількістю є смисловий розвиток з 19,61%, що підкреслює важливість розвитку ідей та концепцій у тексті. Ця трансформація використовується для більш глибокого розкриття теми та вираження авторської точки зору. Додавання, опущення, антонімічний переклад та компенсація також відіграють значну роль у структуруванні тексту, додаючи або вилучаючи одиниці для досягнення конкретної мети. Необхідно зазначити, що комбіновані трансформації складають меншість, але вони можуть представляти значимий внесок в текст, оскільки здатні об'єднувати різні методи для досягнення більшого виразу та точності.

Отже, аналіз лексичних трансформацій свідчить про те, що різноманітність методів використання мовних засобів грає ключову роль у створенні тексту, що досягає визначеної мети автора.

2.4.2. Граматичні трансформації у романі Маркуса Зузака «Крадійка книжок».

Граматичні трансформації включають такі основні види перетворень: перестановка; заміна членів речення; заміна частин мови; членування і об'єднання речень [25, с. 282]. Далі запропоновано детальний аналіз зі згаданих трансформацій кожної з них окремо.

2.4.2.1 Заміна частин мови.

Видом граматичної трансформації є **заміни**, які вважаються найбільш поширеним видом граматичних трансформацій, особливо коли мова йде про переклад з англійської мови на українську [75, с. 232]. Заміна – це метод спостереження за мовними фактами, що полягає в підстановці різних мовних одиниць в однаковому оточенні для з'ясування їхнього співвідношення [75, с. 232]. Те ж, що *комутація* [75, с. 232], наприклад: англ. «*He is a good runner*» [103, с. 98]. – укр. «*Він гарно бігає*» [98, с. 86]. Маємо приклад, де іменник в англійській мові замінений дієсловом в українській мові. Адже, слово «*runner*» не має еквіваленту у МП.

Найпоширенішим видом граматичної трансформації при перекладі з англійської на українську мову є заміна простого речення складним. Тому всі англійські речення, що містять герундіальні, інфінітивні та дієприкметникові комплекси, перекладаються на українську мову складнопідрядними реченнями, наприклад: англ. *Books and paper and other material would slide or tumble down, only to be thrown back onto the pile* [103, с. 108]» – укр. «*Книжки, газети та інші речі сповзали або падали додолу, а їх підбирали і знову кидали на купу* [98, с. 85]–

Вказане явище може бути проілюстроване таким прикладом: англ. «*I like watching children playing* [103, с. 180] – укр. *Люблю дивитися, як граються діти* [98, с. 162]». У цьому випадку використано трансформацію заміни частини речення для вираження аналогічної ідеї в українському перекладі. Ця

трансформація дозволяє точно передати сенс оригіналу, використовуючи відповідну граматичну конструкцію українською мовою.

2.4.2.2. Заміна членів речення

Можливе використання трансформації **заміни членів речення** в українському перекладі. Оригінальне речення англ. «*Hans reserved a special respect for cigarette butts, still burning as they whistled by*» [103, с. 426] – укр. «*Його особливу повагу заслужили недопалки, які ще горіли, пролітаючи повз*» [98, с. 395] містить присудок «*whistled by*», який було трансформовано в українському перекладі у дієприкметниковий зворот «*пролітаючи повз*».

Ця трансформація дозволяє зберегти сенс та емоційне забарвлення опису, але використовує іншу граматичну конструкцію для передачі цього смислу в українській мові. Такий підхід може бути виправданим, оскільки українська мова може мати власні конструкції для вираження аналогічних ідей.

Втрата комунікативної самостійності речення через включення сполучника на його початкову позицію є поширеним явищем у перекладі. Особливий характер цих трансформацій особливо виражений, коли два чи більше речень оригіналу об'єднуються в одне перекладне. Наприклад: англ. «*There was another thing I liked in Frau Holtzapfel. She managed her surroundings with elegance*» [103, с. 165] – укр. «*В пані Гольцапфель мені подобалась ще одна риза – її вміння елегантно жити*» [98, с. 124].

Зміни в змісті перекладного речення стають ще більш очевидними при переході від підрядного зв'язку до безсполучникового або сурядного. Наприклад: англ. «*But it didn't matter that he read slowly*» [103, с. 165] – укр. «*Нехай він і читав повільно – це не мало жодного значення*» [98, с. 93]. У прикладі спостерігаються зміни в структурі та змісті перекладу при переході від англійської до української версії. У вихідному англійському реченні використовується підрядний зв'язок (subordinate clause). Така трансформація впливає на спосіб подання інформації та структуру висловлення, пристосовуючи його до мовних особливостей української мови.

Наступний приклад: англ. «*As their numbers get bigger, they can't spread out*» [103, с. 68] – укр. «*Їхня чисельність зростає, та Губерманни не розширюються*» [98, с. 124]. Можна відзначити, що в наведеному прикладі виявляється використання замін: замість займенника «*they*» у вихідному реченні, вживається прізвище у множині «*Губерманни*». Використання конкретного прізвища може надати більше ідентифікаційної чіткості читачам, роблячи згадувані особи більш конкретними та визначеними. Наприклад: англ. «*There were warnings, but I did not need them*» [103, с. 75] – укр. «*А між тим тривожних ознак було багато, тільки я не звертала на них увагу*» [98, с. 48].

2.4.2.3. Перестановка

Перестановка – це зміна в перекладі розташування (послідовності) мовних одиниць, що відповідають мовним елементам оригіналу [28, с. 282]. Перестановкам можуть піддаватися слова, словосполучення, частини складного речення, самостійні речення в системі цілого тексту. Найбільш частотні перестановки членів речення – зміна порядку слів, наприклад: англ. *A suburban train was derailed near Munich last night* [103, с. 22]. – укр. *Учора ввечері поблизу Мюнхена зійшов з рейок приміський поїзд* [98, с. 16].

Перестановка може бути зумовлена різними причинами розбіжностями в граматичній структурі двох мов, особливостями комунікативного членування висловлювань, а також вимоги стилю.

2.4.2.4. Об'єднання

Об'єднання двох початкових речень в одне перекладне за допомогою сурядності відбувається переважно тоді, коли вони мають значну семантичну взаємодію: англ. «*Her hair was a close enough brand of German brand. She had dangerous eyes*» [103, с. 59]. – укр. «*Кольором її волосся майже не відрізнялося від білявого німецького сорту, але в неї були небезпечні очі*» [98, с. 36]. Легкість сурядного об'єднання в значній мірі пояснюється спільністю суб'єктів, які

можуть бути формальними або логічними. При об'єднанні ці суб'єкти комбінуються в одному вираженні, що дозволяє уникнути втрати інформації, особливо в контексті тем, які їх об'єднують: англ. «*We are glad that's settled. We can get on with it now*» [103, с. 247]. – укр. «*Ми радіємо, що дійшли згоди, а тепер можемо братися за читання*» [98, с. 205].

Легкість подібного об'єднання в значній мірі пояснюється спільністю суб'єктів, яка може бути формальною або логічною. При об'єднанні ці суб'єкти поєднуються в одному виразі, що сприяє уникненню втрат інформації, особливо при висловленні тем, які їх об'єднують: англ. «*We are glad that's settled. We can get on with it now*» [103, с. 153]. – укр. «*Ми радіємо, що дійшли згоди, а тепер можемо братися за читання*» » [98, с. 138].

Окрім сурядного зв'язку, при перекладі англійських речень українською мовою може використовуватися експлікація для вираження причинно-наслідкових, просторово-часових, умовно-поступових та інших залежностей. У випадку підрядного зв'язку одне з речень повністю втрачає свою самостійність, стає підрядним сполучником і стає семантичною частиною нового конструкту. Зміна структури призводить до семантичних зрушень. Якщо в початкових реченнях вже існує підрядний зв'язок, перекладні підрядні відносини можуть розгортатися на кілька рівнів, що значно поглиблює структуру речення [12, с. 159].

Така глибина структури допомагає об'єднати факти або дії в єдину картину, підкреслити їхню взаємозалежність та взаємозумовленість. Використання об'єднаної підрядності також підсилює логічність викладу. Наприклад: англ. «*The white page was suddenly written in another tongue. It didn't help that tears were now forming in her eyes*» [103, с. 193]. – укр. «*Зненацька виявилось, що білий аркуш написаний невідомою мовою, і сльози, що бриніли в очах, лише завважали*» [98, с. 178].

Аналіз розглянутих речень виявив, що у більшості випадків перерозподіл міжфразових зв'язків під час перекладу відрізняється від структури, яка є характерною для оригінальної мови, і акцентується на вираженні паратактичних відносин. Шляхом об'єднання раніше відокремлених явищ створюється спільний

контекст. В одних випадках різні явища зливаються в єдине ціле, в інших при цьому розкривається, що ціле складається з різних компонентів, які об'єднують різнорідні явища. Перетворення в основному обумовлене потребою забезпечити "велику синтаксичну та семантичну щільність тексту та окремими стилістичними міркуваннями" [18, с. 260].

2.4.2.5. Членування

Членування речення, має місце тоді, коли одне складне речення перетворюється у низку з двох або більше речень. Речення членують на кілька менших тому що, це сприяє кращій читабельності тексту, так як читачеві буває важко орієнтуватися у логіко-сміслових зв'язках компонентів таких складних речень [24]. Ілюстрацією членування речень може бути: англ. «*With great trepidation, he approached the cockpit and watched the pilot, gauging if he was alive, at which point, he still was*» [103, с. 11]. – укр. «*Страшенно хвилюючись, він підійшов до кабіни і глянув на пілота, вагаючись, чи той іще живий. Пілот іще був живий*» [98, с. 5].

У прикладі підрядне речення першотвору розділене на два речення (складне та просте) у друготворі. Це дає змогу більш легкому читанню тексту і сприяє зрозумінню смислу. Застосування трансформації членування сприяє збереженню структурної цілісності тексту, зменшує ймовірність інформаційних втрат та робить переклад більш ширшим. В такий спосіб читач легше вбирає інформацію та швидше розуміє контекст. Цей прийом є ефективним інструментом для підтримання автентичності оригіналу та передачі його ідіоматичного виразу в перекладі.

Ще одним прикладом трансформації членування є: англ. «*They were glued down, every last one of them. A packet of souls*» [103, с. 13]. – укр. «*Приклеєні до землі. Всі до одного. Сила-силенна душі*» [98, с. 6]. Членування може полегшити сприйняття тексту для читача, дозволяючи краще розібратися у важливих моментах.

Кількісний аналіз граматичних трансформацій у аналізованому творі проілюстрований у Таблиці 2.

Таблиця 2.

Номер	Трансформація	Кількість	Відсотки
1	Заміна частин мови	21	35%
2	Заміна членів речення	15	25%
3	Перестановка	9	15%
4	Об'єднання	7	11,67%
5	Членування	8	13,33%
Разом		60	100%

У результаті аналізу граматичних трансформацій можна стверджувати, що заміна частин мови займає провідну позицію серед лексичних трансформацій, становлячи 35% від загальної кількості виявлених трансформацій. Це свідчить про те, що перекладач часто вдається до заміни частин мови для збагачення мовлення та надання тексту більшої експресивності.

Другим за популярністю видом трансформації є заміна членів речення, яка становить 25%. Ця трансформація використовується для структурної різноманітності та акцентуації різних аспектів інформації. Перестановка, об'єднання та членування, займаючи відповідно 15%, 11,67% та 13,33%, відіграють меншу, але також значущу роль у формуванні структури тексту. Вони допомагають покращити логічний порядок висловлювань та надають тексту більшу чіткість.

Загальний аналіз граматичних трансформацій свідчить про те, що автор вправно користується різноманітними засобами мовленнєвого виразу для досягнення бажаного ефекту, створюючи текст, який ефективно подає інформацію та привертає увагу читача.

2.5. Лексико-семантичні особливості вживання німецькомовних одиниць у романі М. Зузака «Крадійка книжок», їхня прагматична адаптація контексті проблем перекладу.

В аналізованому художньому творі використані стилістичні одиниці іншої мови, і це важливий аспект в романі. Іншомовні одиниці можуть бути впроваджені для різноманітних цілей, таких як створення атмосфери, надання автентичності або вираження емоцій.

Використання іншомовних слів або виразів може додати глибину та неповторність твору. Вони можуть бути ключовим елементом в створенні конкретного стилю або передачі особливого контексту. Також це може бути способом автора підкреслити певні аспекти культури, діалекту чи інших аспектів роману [1, с. 180].

Додавання іншомовних слів може вибудувати атмосферу або емоційний фон, що допомагає читачеві краще відчувати той чи інший момент у творі. Крім того, це може викликати особливі асоціації чи враження, які важко передати або відтворити інакше [31, с. 67].

Дослідження іншомовних одиниць у романі М. Зузака «Крадійка книжок» розкриває різноманітність їх використання в тексті. Одиниці німецької мови упроваджуються за допомогою різних частин мови, таких як іменники, прикметники та дієслова, і розподіляються за структурною та частиномовною репрезентацією [42, с. 275].

Інтертекстуальність із формального погляду – це введення одиниць інших текстів у створюваний, із семантичного – це здатність тексту нарощувати свій смисловий потенціал за рахунок інших творів, тому завдання інтертекстуального аналізу – «дати крізь перспективу читання новий імпульс для розуміння функціонування тексту там, де на зломах мімезису (наслідування, подібності, імітації) спалахує осередок семіозису» [2, с. 5–7]. Складність інтерпретації окремого тексту в аспекті інтертекстуальності зумовлена завуальованим характером цієї взаємодії, нерідко підсвідомим звертанням автора до того чи іншого джерела, а то й ретельним приховуванням запозичень [2, с. 5–7].

Під час дослідження, у романі Маркуса Зузака «Крадійка книжок» налічено 105 німецькомовних одиниць без повторень (з повтореннями – 312).

Структурна репрезентація включає: однокомпонентні одиниці, двокомпонентні одиниці та багатоконпонентні німецькомовні одиниці [59, с. 67]. До однокомпонентних відносяться: *Arschloch, Saumensch, Saukerl, The Kommunisten, Die Jude, Polizei, Der Traumträger, Komm, Watschen, Himmel, Verstehst, Schimpfen, g'schtinkerdt, Gsindel, Schweine, Spuck, Apfel, Watschen, Dummkopf, Ja, Weihnachten, Schwein, Schreierei, Gottverdammst, Bürgermeister, Warte, Steiner, Schneider, Meister, Scheisse, Schmunzeln, Klar, Und?, Richtig, Scheisskopf, Speck, Hochdeutsch, Richtig, Verstehst, Nein, Bitte, Heil, Schnell!, Jawohl, Schmunzeler, Arschloch, Schreibe, Bitte, Verstehst, Zufriedenheit, Verzeihung, Luftschutzwart, Angst, Wort, Gelegenheit, Gsindel, Elend, Schweigen, Nachtrauern, Kommst, Kipferl*. Наталія Гоїн зберегла специфіку автора та залишила іншомовні вкраплення у переклад на українську мову. Приклади із вживанням однокомпонентних одиниць можуть бути проілюстрованими такими виразами: англ. «*Every second word was either **Saumensch** or **Saukerl** or **Arschloch**. For people who aren't familiar with these words, I should explain. Sau, of course, refers to pigs. In the case of **Saumensch**, it serves to castigate, berate, or plain humiliate a female. **Saukerl** (pronounced "saukairl") is for a male. Arschloch can be translated directly into "asshole"» [103, с. 24]. – укр. «Буквально через слово вона чула *Saumensch*, *Saukerl* або *Arschloch*. Для тих, кому ці слова незнайомі, варто їх пояснити. «*Sau* — це, звичайно ж, свиня. Слово *Saumensch* вживалося для того, щоб обізвати, вилаяти чи просто принизити жінку. *Saukerl* (вимовляється як «заукерль») — те саме, тільки для чоловіків. *Arschloch* можна перекласти як «недоумок»» [98, с. 15]; Наступний приклад: англ. «*"The immoral! The Kommunisten!" That word again. That old word. Dark rooms. Suit-wearing men. "Die Juden—the Jews!"*» [103, с. 74]. – укр. «Негідники! *Kommunisten!* — Знову це слово. Старе знайоме слово. Темні кімнати. Люди у костюмах. — *Die Juden — євреї!*» [98, с. 56]; Ще один яскравий приклад: англ. «*"Polizei." Mamer remained unmoved as the boy wriggled and fought with the air*» [103, с. 202]. – укр. «*Polizei. Мамер залишався незворушним, а хлопець виривався і боровся з повітрям*» [98, с. 152]; 4) англ. «*The**

book was red, with black writing on the spine. Der Traumträger. The Dream Carrier.» [103, с. 223]. – укр. «Червона книжка з чорним написом на корінці. «Der Traumträger». «Носій снів» [98, с. 169].

Виявлено систематичне використання іншомовних одиниць у романі Маркуса Зузака «Крадійка книжок». Автор роману та перекладач ретельно підійшли до використання іншомовних одиниць, враховуючи не лише їхнє включення в текст, але й надаючи читачеві необхідні пояснення на рідній мові. Цей підхід переслідує двояку мету: з одного боку, поліпшити розуміння тексту, а з іншого – зберегти характерний колорит та автентичність роману [2, с. 5–7]. Такий виважений підхід до використання мовних одиниць поглиблює емоційне сприйняття та взаєморозуміння між автором і читачем, додаючи унікальність та неповторність образу твору.

До двокомпонентних одиниць належать: *Heide Strasse, Saumensch Arschgrobber, Heil Hitler, Frohe Weihnachten, Danke schön, Guten Tag, Alles gut, Spinnst du?!, Mein Kampf, Auch Mama, Was wuistz?, Die juden, Schlaf gut, Keine Ahnung, Bett, Saumensch, Na, komm, Du Affe!, Halt's Maul, Meine Erdäpfel!, Steht auf, Der Traumträger, Auf Wiedersehen, Prost, Mädels, Bis morgen, Steht auf, Leichensammler Einheit, Scheiss drauf*. Залишивши авторський стиль, Наталія Гоїн передала особливості твору, втілюючи іншомовні вирази у тексті українського перекладу. Вживання двокомпонентних одиниць проілюстровано наступним чином: англ. «*A few times a week, Liesel would come home from school and walk the streets of Molching with her mama, picking up and delivering washing and ironing from the wealthier parts of town. Knaupt Strasse, Heide Strasse*» [103, с. 29]. – укр. «*Декілька разів на тиждень, коли Лізель поверталася зі школи, вони з мамою простували вулицями Молькінга — забирали і розносили випраний та випрасуваний одяг найзаможнішим мешканцям міста. На вулицю Кнаупта, на Верескову вулицю» [98, с. 19]. У прикладі використано трансформацію транскрибування та для адаптації іноземних назв в українському тексті. Оригінальний текст має німецькі назви вулиць: «*Knaupt Strasse, Heide Strasse*». При перекладі з англійської на українську, замість простого перекладу цих назв, використано транслітерацію та транскрибування. Таким чином, англ. «*Knaupt**

Strasse» – укр. «На вулицю Кнаунта», а англ. «*Heide Strasse*» – укр. «на Верескову вулицю». У цілому, Наталія Гоїн вдало втілює тон та індивідуальність оригіналу, зберігаючи його яскравість та унікальний стиль персонажа Руді.

Ще одним прикладом є англ. «*She developed this evil look to discourage the very idea of stealing from her shop, which she occupied with soldierlike posture, a refrigerated voice, and even breath that smelled like “heil Hitler”*» [103, с. 35]. – укр. «Такий зловісний вигляд вона виробила для того, щоб ні в кого не було навіть найменшого бажання вкрасти щось із її крамниці, якою вона керувала з військовою поставою і крижаним голосом — навіть її подих пахнув як «*heil Hitler*» [98, с. 24]. В оригіналі фраза «*heil Hitler*» є асоціацією з нацистською пропагандою та вітанням, яке використовувалося в Третньому Рейху. У контексті вказаного перекладу це словосполучення вживається для опису запаху подиху особи. Український переклад «пахнув як «*heil Hitler*»» спрямовано передати цей особливий аромат, асоційований з тим часом і культурою, що є частиною оригінального тексту. Ілюстрацією може служити інший випадок: англ. «“*Frohe Weihnachten,*” *Liesel* replied. *She helped him up, straightening the suit. “Merry Christmas.”* [103, с. 311]. – укр. «*Frohe Weihnachten,* — відповіла Лізель. Вона допомогла йому підвестися і поправила костюм. — *Веселого Різдва*» [98, с. 237]. Український переклад зберігає оригінальне різдвяне вираження «*Frohe Weihnachten*», що є німецькою версією «*Веселого Різдва*». Це додає автентичності та відтворює близькість до оригіналу.

Багатокомпонентні німецькомовні одиниці включають: *Deutschland über Alles, Bund Deutscher Mädels, Alles Gute zum Geburtstag, Wie geht’s dir heut, Was hast du gesagt?, Gutten Tag, Herr Führer, Dein neues Haus, Was ist loss mit dem Kind?, Na, komm, Saumensch, du dreckiges!, Was ist los?, Ja, ja, sehr gut, sehr gut!, Der Juden Maler, Pass auf, Kind, Verstehst du mich?, So ein Gschtank, Es ist ja Wahnsinn, net?, Alles ist Scheisse, Vielen Dank, meine Herren, Es tut mir leid, Schatzi!, Die Letzte Menschliche Fremde, Luft Schutz Raum, Hals und Beinbruck, Saukerl, Und die Unterhosen.* У ході дослідження проаналізовано такі приклади: англ. «*Their voices were full of song, culminating in a roaring rendition of “Deutschland über Alles.” “Germany over Everything.”*» [103, с. 42]. – укр. «Їхні голоси лунали

піснями, а насамкінець вони гучно завели «*Deutschland über Alles*». «Німеччина понад усе». [98, с. 30]. Переклад цього фрагмента вдало передає образованість та глибокі почуття патріотизму персонажів. Тут український переклад вірно передає лексичне значення та дух оригіналу. «*Deutschland über Alles*» дослівно означає «Німеччина понад усе» і є частиною національного герба та гімну. Наступний приклад: англ. «EXPLANATION OF THE ABBREVIATION. It stood for *Bund Deutscher Mädchen*—Band of German Girls» [103, с. 29]. – укр. «ПОЯСНЕННЯ АБРЕВІАТУРИ. *Bund Deutscher Mädchen* — Союз німецьких дівчат» [98, с. 19]. Український переклад точно передає абрєвіатуру та розкриває її значення. Фраза «Союз німецьких дівчат» вибрана вдало, оскільки точно відображає сутність та призначення організації. Загалом, український переклад інформативно та чітко передає зміст оригінального тексту, зробивши його зрозумілим для українського читача. 3) англ. «“*Alles Gute zum Geburtstag.*” He smiled weakly. “All the best for your birthday”» [103, с. 149]. – укр. «*Alles Gute zum Geburtstag.*— Він легенько усміхнувся. — Бажаю всього найкращого у твоїй день народження» [98, с. 120]. У даному висловленні переклад українською мовою вдало відображає оригінальне вітання «*Alles Gute zum Geburtstag*». Фраза «Бажаю всього найкращого у твоїй день народження» передає не лише буквальне значення словосполучення, а й зберігає виразність та теплоту вітання. Український переклад також враховує емоційний контекст, що виражений у легенькій усмішці героя. Таким чином, переклад є точним і природнім, зберігаючи не лише зміст, а й емоційну окрасу оригіналу. Ще один яскравий приклад: англ. «She returned the smile and said, “Guten Tag, Herr Führer. *Wie geht’s dir heut?*” She hadn’t learned to speak too well, or even to read, as she had rarely frequented school. The reason for that she would find out in due course» [103, с. 17]. – укр. «Вона усміхнулась у відповідь і промовила: «Guten Tag, Herr Führer. *Wie geht’s dir heut?*» Вона ще не навчилася добре говорити чи бодай читати німецькою, бо нечасто була у школі» [98, с. 9]. У даному прикладі переклад українською мовою передає ключові моменти оригіналу. Героїня виражає привітання німецькою мовою, «Guten Tag, Herr Führer. *Wie geht’s dir heut?*» («Добрий день, пане Фюрер. Як справи сьогодні?»), і додається

зауваження про її обмежені навички мови та читання, оскільки вона рідко відвідувала школу. Український переклад зберігає виразність і відтворює основний контекст, де героїня намагається спілкуватися німецькою мовою, але має обмежені знання через відсутність регулярного відвідування школи.

Аспект частиномовної репрезентації в тексті охоплює іменникові конструкції. Серед простих іменників, що використовуються, можна відзначити слова, такі як: *Papa* (тата), *Himmel* (небо), *Schweine* (свині). Проілюстровано такий приклад: англ. «Guten Morgen, Papa» [103, с. 286]. – укр. «“Guten Morgen, Papa.”» [98, с. 220]. У даному фрагменті головна героїня, Лізел Мемінджер, вітає свого батька ранковим виразом «Guten Morgen, Papa» (Доброго ранку, тата) німецькою мовою. Український переклад «“Guten Morgen, Papa.”» точно відтворює німецьке привітання і додає реалістичності в контексті сімейних відносин героїв роману, що важливо для збереження автентичності оригінального тексту. Знайдено ще один приклад: англ. «That’s where they were taking her, to a street by the name of Himmel. A TRANSLATION. Himmel = Heaven. Whoever named Himmel Street certainly had a healthy sense of iron» [103, с. 20]. – укр. «Саме туди везли дівчинку — на вулицю, що називалася Himmel. ПЕРЕКЛАД. Himmel — Небеса. Той, хто вибрав назву для Небесної вулиці, безперечно мав здорове почуття гумору» [98, с. 12]. Переклад українською зберігає семантику, але включає елемент трансформації для кращого розуміння читачем. Оригінал вказує, що її везуть на вулицю «Himmel», а переклад вставляє додатковий елемент, а саме переклад вулиці: «Той, хто вибрав назву для Небесної вулиці, безперечно мав здорове почуття гумору». Такий підхід спрощує розуміння іншомовного елемента, надаючи читачеві додаткову інформацію і забезпечуючи йому контекст щодо значення «Himmel»; В ході дослідження знайдено такий приклад: англ. «She never neglected to spuck on the door of number thirty-three and say, “Schweine!” each time she walked past.» [103, с. 31]. – укр. «Жодного разу, коли проходила повз, вона не забувала spuck на двері будинку під номером тридцять три і крикнути Schweine!» [98, с. 21]. В англійському оригіналі описана звичайна дія головної героїні, яка при кожному проходженні повз певний будинок нім. «spuck» – укр. «плюється» на його двері

і гучно вигукуючи нім. «*Schweine!*» – укр. «свині». Український переклад зберігає цей елемент, використовуючи слово «*spuck*». Таким чином, читач отримує повну інформацію про те, як героїня виражає свою ворожість або неприязнь до цього конкретного будинку українською мовою.

У той час як серед складних іменників можна виділити терміни, які мають свою специфічну лексичну структуру, такі як: *Hochdeutsch* (літературна німецька мова), *Der Traumträger* (носії мрії), *Saumensch* (свинючка), *Dummkopf* (дурень). Під час дослідження виявлено такий випадок: англ. «*He approached an old faithful named Herbert Bollinger—a man with a hemispheric waistline who spoke Hochdeutsch (he was from Hamburg)—when he saw him on Munich Street*» [103, с. 31]. – укр. «Якось на Мюнхенській вулиці він запримітив Герберта Боллінгера, одного зі своїх найдавніших клієнтів, — чоловіка з великим кулястим животом, що розмовляв на *Hochdeutsch* (він був родом з Гамбурга)» [98, с. 21]. У цьому фрагменті тексту головний персонаж помічає свого давнього клієнта, Герберта Боллінгера, на Мюнхенській вулиці. Герберт вирізняється великим кулястим животом та володіє незвичним діалектом, який називається «*Hochdeutsch*» – це високонімецький діалект або мова, яку вивчають у школах та використовують у формальних та публічних ситуаціях. Український переклад залишає це слово без змін, оскільки його вживають для позначення мови, а не конкретного значення. Під час аналізу було виявлено подібний екземпляр: англ. «*The book was red, with black writing on the spine. Der Traumträger. The Dream Carrier*» [103, с. 223]. – укр. «Червона книжка з чорним написом на корінці. «*Der Traumträger*». «Носій снів»» [98, с. 169]. У дослідженому уривку головний персонаж помічає червону книгу з чорним написом на корінці. Назва книги німецькою мовою «*Der Traumträger*» в перекладі означає «Носій снів», і це відображено також українським еквівалентом. При цьому, автор вирішив залишити назву книги німецькою без перекладу, щоб зберегти автентичність та специфіку оригіналу. У процесі дослідження виявлено такий інстанс: англ. «*The word Saumensch featured heavily in the administration of punishment. She made mincemeat out of her*» [103, с. 38]. – укр. «Слово *Saumensch* ні на мить не покидало дівчинку у процесі здійснення покарання. Роза перемолола її на фарш» [98, с. 27].

У даному випадку, слово нім. «*Saumensch*» є часто вживаним у контексті покарання для головної героїні. Наталія Гоїн дублює німецький елемент при перекладі, що відображає не лише лексичне значення слова «*Saumensch*», а й підкреслює вживання цього терміну у процесі покарання. Під час аналізу був зазначений подібний приклад: англ. «*He laughed—a ten-year-old, smugness laughter. “You Dummkopf—you idiot.”*» [103, с. 53]. – укр. «Він розреготався — самовдоволеним сміхом десятилітнього. — *Dummkopf*. Дурепа» [98, с. 39]. У цьому випадку, нім. слово «*Dummkopf*» було продубльовано та пояснено у мові оригіналу та перекладу як «*Дурепа*». Такий переклад передає образливий характер виразу та показує, що це слово вживається з негативною конотацією, вказуючи на несприятливу думку або враження від того, на кого чи що вказує це слово.

У романі Маркуса Зузака «Крадійка книжок» прикметникова репрезентація виявляється через вдумливий вибір простих прикметників, які допомагають описати світ персонажів та навколишній ландшафт. Серед цих прикметників зустрічаються, такі як «*neu*» (новий), «*dreckig*» (брудний), «*gut*» (добрий). Під час дослідження виявлено такий приклад: англ. «*The foster care lady, Frau Heinrich, turned around and smiled. “Dein neues Heim. Your new home.”*» [103, с. 21]. – укр. «Чинівниця з державного управління опіки, пані Гайнріх, обернулася до дівчинки й усміхнулася. — *Dein neues Haus. Твій новий дім*» [98, с. 13]. У вказаному відрізку тексту, переклад з англійської мови на українську виконаний точно та вірно відображає зміст оригіналу. Frau Heinrich, яка виступає як посередниця в усиновленні, привертає увагу дівчинки та звертається до неї доброзичливо: «*Dein neues Heim. Your new home.*» Переклад українською мовою використовує аналогічний вислів «*Dein neues Heim. Твій новий дім*» для передачі значення. Такий переклад відображає не лише лінгвістичний, але й емоційний аспекти, підкреслюючи важливість та особливість нового місця проживання для головної героїні. У процесі дослідження виявлено такий інстанс: англ. «*Saumensch, du dreckiges!” Liesel’s foster mother shouted that first evening when she refused to have a bath. “You filthy pig! Why won’t you get undressed?”*» [103, с. 24]. – укр. «*Saumensch, du dreckiges! — прокричала прийомна мама того вечора, коли*

дівчинка відмовилася прийняти ванну. — *Ти, брудна свиня! Чого не роздягаєшся?*» [98, с. 15]. У цьому уривку з роману Маркуса Зузака «Крадійка кнжок», переклад вдалих і передає емоційну інтонацію оригіналу. Український варіант точно відтворює негативне висловлення нім. «*Saumensch, du dreckiges!*» — пояснення укр. «*Ти, брудна свиня!*» адекватно передає образливий тон та зневажливий настрій, які були висловлені прийомною матір'ю Лізелъ. Важливо відзначити, що перекладач вдало впорався з передачею національно-кольоритного компонента, який міститься в німецькому словосполученні «*Saumensch*», і використав аналог «*брудна свиня*», щоб вірно передати образливий характер вислову. У процесі аналізу був зазначений подібний приклад: англ. «*The Pfaffelhürvers, inspecting the clothes and saying, “Ja, ja, sehr gut, sehr gut.” Liesel imagined that they did everything twice*» [103, с. 63]. — укр. «*Пфаффельгюрвери, що ретельно перевіряють одяг і примовляють: «Ja, ja, sehr gut, sehr gut»*». Дівчинка чомусь уявляла, що вони усе роблять двічі» [98, с. 48]. В цьому фрагменті український переклад точно відтворює сенс оригіналу та передає особливості національно-культурного аспекту. Інтерпретація прізвища укр. «*Пфаффельгюрвери*» відповідає англ. «*The Pfaffelhürvers*», де перекладачка застосувала калькування. Далі, у фразі нім. «*Ja, ja, sehr gut, sehr gut*», — у поясненні укр. «*Так, так, дуже добре, дуже добре*» точно передається позитивне ставлення. Також важливо відзначити використання у реченні німецьких виразів, які додають автентичності та зберігають культурну специфіку оригіналу в українському перекладі.

Також варто звернути увагу на поєднання прикметників із іменниками, наприклад, «*Frohe Weihnachten*» (Веселого Різдва), «*Guten Morgen*» (Доброго ранку), «*Alles Gute*» (Всього найкращого). Приклади надані вище.

Дієслівна репрезентація виявляється у використанні дієслів у діалогах та вигуках, таких як: «*Pass auf, Kind*» (Обережно, дитино), «*Spinnst du*» (Ти дурний), «*Was hast du gesagt?*» (Що ти сказав?), «*Warte*» (Чекай). У процесі дослідження проілюстровано такий приклад: англ. «*“Pass auf, Kind,” a uniform said to her at one point. “Look out, child,” as he shoveled some more ash onto a cart.*» [103, с. 80]. — укр. «*Pass auf, Kind, — зненацька кинув їй однострій. — Обережно, дитино, —*

насилаючи ще одну лопату попелу у тачку» [98, с. 61]. У цьому фрагменті переклад вдалий, і він точно відтворює сенс оригіналу. Німецький елемент застосовано у мові оригіналу та перекладу «*Pass auf, Kind*» та передано як укр. «*Обережно, дитино*», що відповідає англ. «*Look out, child*». Важливо відзначити, що обидва вислови вказують на намагання попередити дитину про небезпеку або щось непередбачуване. У цілому переклад точно віддзеркалює ситуацію та емоції, які виникають у контексті. Під час аналізу було виявлено подібний екземпляр: англ. «*He looked up at the tall one's chin and cried, “Spinnst du?! Are you stupid?!”*» [103, с. 80]. – укр. «*Він втупився у підборіддя високого і прокричав: - Spinnst du?! Tu геть дурний?*» [98, с. 61]. Під час перекладу використано німецькі вирази, які зберігають автентичний характер оригіналу та розширюють його семантичне навантаження. Наприклад, у фразі нім. «*Spinnst du?!*» вираз «*Spinnst*» має значення «*геть дурний*» або «*збожеволів*», та вживається в сенсі висловлювання подиву чи неодобрення. Це виглядає як реальна комунікація, що може зустрітися в повсякденному житті носіїв мови. Таким чином, німецькі одиниці не лише відтворюють звучання та емоції оригіналу, але й додають колорит та реалізм українському перекладу. У процесі дослідження виявлено такий інстанс: англ. «*“What?” Rudy asked him. “Was hast du gesagt? What did you say?”*» [103, с. 332]. – укр. «*— Що? — запитав Руді. – Was hast du gesagt? Що ви сказали?*» [98, с. 253]. У розглянутому висловленні персонаж Руді уточнює у свого співрозмовника, що саме той промовив. Німецькомовний вираз «*Was hast du gesagt?*» українською мовою відтворюється як «*Що ви сказали?*», роз'яснення до нього інтерпретується точно, віддзеркалюючи мовний оберт як німецькою, так і англійською мовами. Наталія Гоїн вдалим чином передає ситуацію комунікації та зберігає автентичність оригіналу. У ході дослідження був зазначений подібний приклад англ. «*She reached out, cold-fingered, and said, “Warte—wait.”*» [103, с. 90]. – укр. «*Вона простягнула руку з холодними пальцями і сказала: Warte — почекай*» [98, с. 69]. У вказаному висловлюванні героїня витягує руку з холодними пальцями і вимовляє німецьке слово «*Warte*», що українською мовою перекладається та пояснюється у тексті як «*почекай*».

При цьому німецький термін залишається незмінним українським перекладом, що підтримує атмосферу та автентичність оригіналу.

Ці мовні засоби створюють не лише мовний фон роману, але й допомагають підкреслити характери персонажів, передати їхні емоції та відтворити атмосферу того часу та подій.

Вивчення німецькомовних одиниць у романі виділяє різноманітність їх використання та важливість для створення автентичної атмосфери та вираження характеру персонажів. Ця розбудована система структурної та частиномовної класифікації надає більше глибини та розуміння використання іншомовних одиниць у тексті роману «Крадійка книжок».

Німецькі вкраплення виконують роль стилістичного прийому для передачі атмосфери суспільства і досить цікавим фактом є те, що вони не перекладаються, а зберігаються у тексті в авторському вигляді [60, с. 195]. Автор врахував, що у деяких читачів може бути обмежене володіння німецькою мовою, і тому в оригінальному тексті надавав роз'яснення англійською мовою після кожного включення німецькомовного елемента. Після уважного аналізу тексту англійською мовою із включенням німецькомовних вставок можна зазначити, що всі німецькомовні одиниці виступають як графічні стилістичні прийоми.

Графічно-стилістичні засоби в лінгвістиці визначаються як лексичні одиниці та способи графічного вираження тексту [76, с. 65]. Ці одиниці слугують для висловлення емоційного стану мовця, виявлення ставлення автора до переданого змісту та привертання уваги читачів до ключових аспектів.

Задля привертання уваги читачів в особливий момент оповідання, коли головна героїня Лізель переживає складні миті свого життя, автор використовує німецькомовні одиниці. Це стає способом активізації аудиторії та поглиблення емоційного зв'язку з подіями твору. Наприклад: англ. «*For Liesel Meminger, there was the imprisoned stiffness of movement and the staggered onslaught of thoughts. Es stimmt nicht. This isn't happening. This isn't happening.* [103, с. 14] – укр. *А на Лізель Мемінгер навалилася безвольна нерухомість, її охопили заплутані і суперечливі думки. Es stimmt nicht. Цього не може бути. Цього не може бути» [98, с. 8].*

Кількісний аналіз німецькомовних одиниць у аналізованому творі проілюстрований у Таблиці 3.

Таблиця 3.

Номер	Вид	Кількість	Відсотки
1	Однокомпонентні	58	55,24%
2	Двокомпонентні	25	23,81%
3	Багатокомпонентні	22	20,95%
Разом		105	100%

У аналізі використання німецькомовних одиниць у тексті, представленому у Таблиці 3, можна відзначити, що кількісний підрахунок німецькомовних компонентів в тексті висвітлює їх значущий внесок та роль у структурі та виразності твору.

Насамперед, однокомпонентні одиниці, які становлять понад половину відсотків (55,24%), припускається, що є окремими словами. Це свідчить про те, що автор активно використовує окремі німецькомовні одиниці для більш точного вираження своїх думок.

Друга категорія, двокомпонентні одиниці, складають 23,81% від загальної кількості. Це словосполучення або вирази, які включають два компоненти і можуть визначати особливості мовлення або тематичні одиниці тексту.

Багатокомпонентні одиниці становлять 20,95% тексту. Ця категорія може включати складні слова або фрази з трьох і більше компонентів, які, можливо, є спеціалізованою термінологією або мають конкретне значення.

Загальний висновок з цього аналізу Таблиці 3 надає уявлення про велику кількість німецькомовних одиниць у тексті та їх різноманітність. Це може свідчити про спробу автора збагатити мовлення та створити більш виразний та контекстуально насичений твір.

За результатами дослідження виокремлено прийоми трансформацій, застосовані до речень з німецькомовними одиницями різної структури: однокомпонентними, двокомпонентними та багатокомпонентними. Вивчалися техніки калькування, транслітерації та транскрибування.

Вказані приклади ілюструють використання німецьких слів (лексем) у тексті, перекладених за допомогою цих трансформаційних прийомів. Ці приклади розкривають взаємодію визначених німецьких одиниць з іншомовним контекстом.

Варто зазначити, що деякі з цих німецькомовних слів залишалися без перекладу (79%), впроваджуючи одиниці оригіналу в текст. Також розглядалися випадки, коли німецькомовні одиниці були включені в текст через калькування, що передбачає безпосереднє вживання німецького слова у перекладі, зберігаючи його оригінальний вигляд та значення.

Найчисленнішою з трансформацій, використаних для репрезентації німецькомовних одиниць є калькування як ефективний засіб досягнення адекватності під час перекладу німецькомовних одиниць.

В контексті конкретних ситуацій калькування виявляється допоміжним інструментом для збереження іншомовних одиниць у процесі перекладу. Цей метод трансформації не лише використовується для передачі мовних особливостей, але й визначається як ключовий елемент, спрямований на забезпечення адекватності перекладу. Варто зауважити, що калькування виявляється невід'ємною складовою для збереження інтегритету іншомовного тексту в перекладі. У контексті пропонованого дослідження цей метод трансформації набуває особливого значення, його роль у досягненні високого рівня адекватності значна, особливо в умовах, коли точність та вірність передачі нюансів німецькомовного тексту є вирішальними факторами.

Калькування як вид перекладацької трансформації у романі Маркуса Зузака «Крадійка книжок» зустрічається частіше, ніж транслітерація чи транскрипція. Калькування сприяло різного роду запозиченням при міжкультурній комунікації в тих випадках, коли транслітерація чи транскрипція були неприпустимими. Проілюстровано такі приклади: англ. «*"The immoral! The Kommunisten!" That word again. That old word. Dark rooms. Suit-wearing men. "Die Juden—the Jews!"*» [103, с. 74]. – укр. «*Негідники! Kommunisten! — Знову це слово. Старе знайоме слово. Темні кімнати. Люди у костюмах. — Die Juden — євреї!*» [98, с. 56]. Під час перекладу Наталія Гоїн вдало застосувала трансформацію

калькування для збереження особливостей та сутності оригінального німецького тексту. Одним із прикладів такої успішної трансформації є використання лексеми «*Kommunisten*», яка залишилася незмінною у мові перекладу. Продемонстровано аналогічний приклад: англ. «“*Polizei.*” *Mamer remained unmoved as the boy wriggled and fought with the air*» [103, с. 202]. – укр. «*Polizei.* *Мамер залишався незворушним, а хлопець виривався і боровся з повітрям*» [98, с. 152]. Задля збереження атмосфери роману перекладач прокалькував німецькомовну лексему «*Polizei*». Наступний приклад: англ. «*Rudy would commentate: “She can’t get around him this time, the stupid Saumensch Arschgrobber*» [103, с. 100]. – укр. «*Руді коментував: Цього разу вона не зможе його обійти, ця Saumensch Arschgrobber*» [98, с. 77]. Український переклад зберігає оригінальну лексему «*Saumensch Arschgrobber*», використовуючи калькування для передачі фонетичного звучання. Лексичне розширення зберігає емоційний вираз оригіналу, використовуючи «ця» перед «*Saumensch Arschgrobber*», що підкреслює висловлену Руді емоційну оцінку. У цілому, Наталія Гоїн вдало втілює тон та індивідуальність оригіналу, зберігаючи його яскравість та унікальний стиль персонажа Руді.

Транскрибування та транслітерація – це дві важливі лінгвістичні техніки, що дозволяють переносити слова чи вирази з одного мовного коду в інший. Тривіально кажучи, ці методи використовуються для передачі вимови чи графічного вигляду іншомовних слів на мову перекладу [23, с. 34].

З іншого боку, транслітерація ставить за мету зберегти літеральну подібність між оригінальною лексемою та її відображенням в іншій мові [72, с. 49].

Ці дві техніки часто застосовуються для полегшення взаєморозуміння між мовами, а також для забезпечення правильної вимови та написання іншомовних слів в контексті конкретної мовної системи.

Транскрибування (транскрипція) – це відтворення фонем вихідної лексичної одиниці за допомогою фонем МП, фонетична імітація вихідного слова [72, с. 49]. Продемонстровано такі приклади: англ. «*Prior to waking up, the book thief was dreaming about the Führer, Adolf Hitler*» [103, р. 17]. – укр. «*До того як*

прокинутись, крадійка книжок бачила сон про фюрера – Адольфа Гітлера» [98, с. 17]. У цьому прикладі варто відзначити використання транскрибування для передачі імені «*Führer*» у вигляді «*фюрер*» українською мовою. Також важливо відзначити, що ім'я «*Адольф Гітлер*» залишилося незмінним у перекладі, що допомагає зберегти історичний та культурний контекст. Транскрибування використовується для збереження оригінальних німецьких імен, наприклад, англ. «*He remained with the girl while Frau Heinrich disappeared inside*» [103, р. 21]. – укр. «*Він залишився з дівчинкою, поки пані Гайнріх була у будинку*» [98, р. 21].

Транслітерація – це буквенна імітація форми вихідного слова [72, с. 49]. Ця формальна побуквенна передача слова мови оригіналу в тексті перекладу підкоряється всім правилам мови перекладу. Проілюстровано приклад: англ. «*When they returned to Himmel Street that day, Liesel was playing hopscotch with some of the younger kids, still in her BDM uniform*» [103, с. 185]. – укр. «*Коли обоє повернулися на Небесну вулицю, то зустріли Лізель, яка грала з меншими дітьми в класики, досі у своїй формі БДМ*» [98, с. 210]. Спостерігається використання транслітерації для збереження акроніму «*BDM*». Важливо відзначити, що український переклад зберігає аутентичність оригіналу та передає контекст історичної епохи, вказуючи на те, що Лізель залишилася у формі *BDM* після повернення на Небесну вулицю.

У процесі дослідження виокремлено перекладацькі трансформації із вживанням німецькомовних одиниць та їх утворення у мові перекладу.

Кількісний аналіз трансформацій з німецькомовними одиницями у аналізованому творі проілюстрований у Таблиці 4.

Таблиця 4.

Номер	Вид	Кількість	Відсотки
1	Збереження оригінальної форми іншомовних елементів	79	75%
2	Калькування	11	10%

3	Транскрибування	9	9%
4	Транслітерація	6	6%
Разом		105	100%

На базі матеріалу М. Зузака «Крадійка книжок» проаналізовано, що збереження оригінальної форми іншомовних одиниць є найбільш поширеним видом перекладу, що становить 75% випадків. Калькування на другому місці з 10%, тоді як транскрибування та транслітерація становлять меншу частку (9% і 6% відповідно). Усього аналізується 105 випадків перекладу, що може слугувати основою для подальших роздумів щодо стратегій перекладу та їх оптимізації.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Розгляд перекладацьких трансформацій у романі Маркуса Зузака «Крадійка книжок» розкриває багатогранність процесу перекладу та його вплив на структуру та стиль тексту. У цьому контексті особливо важливим є аналіз лексичних та граматичних трансформацій, оскільки вони прямо впливають на обсяг речень та висловлення, а також модифікують стилістичний характер оригіналу.

Лексичні трансформації, найчисленніші з яких є конкретизація, смисловий розвиток і додавання, можуть виникати внаслідок різних лінгвістичних особливостей між англійською та українською мовами. Перекладач, стикаючись із завданням точно та зрозуміло висловити думку автора, може вживати такі трансформації, щоб забезпечити зручність для читача українською мовою, не втрачаючи при цьому суті оригіналу.

Аналіз граматичних трансформацій у перекладі роману «Крадійка книжок» у інтерпретації Наталії Гоїн вказує на те, що заміна частин мови та заміна частин речення, а також перестановка є найчастотнішими з граматичних трансформацій, які використовуються для вирішення граматичних викликів між двома мовами. Оскільки англійська та українська мови є різноструктурними і в кожній з них існують граматичні явища, які не притаманні іншій мові, перекладачі мають вдаватися до різноманітних способів, аби компенсувати лакунарність цих явищ. Результати аналізу вказують на те, що граматичні трансформації використовуються здебільшого для забезпечення точності та структурної відповідності між оригіналом та перекладом. Так, деякі граматичні конструкції можуть бути конкретизовані для кращого розуміння читачем українською мовою. Перекладач може вибирати певні граматичні структури, щоб найточніше передати авторський задум, враховуючи відмінності між англійською та українською мовами.

У романі «Крадійка книжок» Маркуса Зузака у перекладі Наталії Гоїн було виявлено 162 випадки перекладацьких трансформацій. Зокрема, тридцять дев'ять разів застосовувалась конкретизація, двадцять разів - смисловий розвиток,

чотирнадцять разів - додавання, десять разів - опущення. Антонімічні переклади та компенсація використовувалися по дев'ять разів. Одна ситуація зазначалася як комбіновані трансформації. Генералізація не використовувалась жодного разу. Заміна частин мови відбулася двадцять один раз, заміна членів речення - п'ятнадцять разів. Перестановка була застосована дев'ять разів, об'єднання - сім разів, членування - вісім разів.

Дослідження використання іншомовних одиниць у романі Маркуса Зузака «Крадійка книжок» розкриває різноманітність та насиченість їхнього впровадження у текст. Одиниці німецької мови знаходять своє місце через різні частини мови, такі як іменники, прикметники та дієслова, і впливають на структурну та частиномовну організацію тексту.

Під час проведення аналізу було виокремлено 105 німецькомовних одиниць, що відображає прагнення автора таким чином занурити читача в німецькомовне середовище та культурного контексту. Найчастотнішим способом передачі таких одиниць українською мовою є калькування, а також застосовується транслітерація та транскрибація.

Структурна репрезентація іншомовних одиниць у романі Маркуса Зузака «Крадійка книжок» включає різні типи конструкцій. Серед них можна виділити однокомпонентні одиниці, які використовуються автором без подальшого розшифрування або пояснення. Також присутні двокомпонентні одиниці, де німецькомовний термін поєднується із специфічним компонентом для більшої адаптації до читача. Крім того, у тексті можна зустріти багатоконпонентні німецькомовні одиниці, які включають кілька складових та нерідко потребують спеціального пояснення для повного розуміння контексту.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Пропонована магістерська робота присвячена аналізу історичного підґрунтя перекладознавства як науки, визначено витoki теоретичних засад та основні етапи їх розвитку. Виділено ключові поняття та напрями, що сформувались протягом років в еволюції перекладознавства.

Основною метою аналізу є розкриття еволюції понять та концепцій, які визначають сучасне розуміння перекладознавства. Проведений огляд включає в себе стародавній світ, середньовіччя та ренесанс, де основоположними були підходи до вивчення мов та текстів. Важливо відзначити роль видатних дослідників, таких як Арістотель, Лютер, Тірсій та інші, які внесли вагомий вклад у формування перекладознавчих концепцій. Наслідування їхніх ідей і дискусії впродовж історії створили платформу для розвитку перекладознавчих теорій та методик.

У даній науковій праці проведено комплексний аналіз підходів до ключових термінів теорії перекладу, зокрема, фокусуючись на розумінні терміну «переклад» у контексті сучасного мовознавства. В ході дослідження розглянуто різні школи та течії, що внесли свій вклад у розвиток теоретичних концепцій перекладу, підкреслюючи динаміку змін у трактуванні цього поняття.

Крім того, приділена увага детальному аналізу сутності понять «адекватність» та «еквівалентність» у контексті перекладу. Висвітлено різні підходи до їх розуміння та визначено їхню ключову роль у відтворенні смислу та структури оригінального тексту. Проаналізовано, як ці поняття взаємодіють у процесі перекладу, а також як вони визначають успішність передачі змісту між мовами.

Здійснений огляд літератури та теоретичних джерел дозволяє визначити ключові аспекти та тенденції в розумінні теоретичних підходів до перекладу в сучасному мовознавстві. Робота ставить за мету висвітлити актуальні теоретичні аспекти, що обґрунтовують вибір конкретних підходів до розуміння понять у галузі перекладознавства.

Висвітлено широкий спектр різновидів та типів перекладацьких трансформацій, ретельно аналізуючи їхню специфіку та роль у процесі досягнення адекватності перекладу.

Досліджено, як перекладач може вправно використовувати різноманітні трансформації з метою вдалого адаптування оригінального тексту до нової мови. З'ясовано, як вони впливають на якість та точність перекладу, а також як їхнє використання може допомогти зберегти смислову та структурну цілісність оригіналу.

Подано критичний огляд основних теоретичних підходів до розуміння перекладацьких трансформацій, включаючи їхню роль у збереженні ідіоматичності та стилістичної відмінності. Досліджено, як вони взаємодіють із мовними особливостями та культурним контекстом, щоб забезпечити ефективну комунікацію між різними мовами та культурами.

Досліджено особливості інтертекстуальної інкорпорації іншомовних одиниць у англomовному тексті, а також розглянуто лексико-семантичні особливості актуалізації німецькомовних одиниць у романі М. Зузака «Крадійка книжок».

Здійснено категоризацію перекладацьких трансформацій, використаних Н. Гоїн при перекладі роману, включаючи лексичні та граматичні трансформації, їхні типи проілюстровано у таблицях 1, 2 та 4. Кількісно проаналізовано кожен тип трансформації та їхні варіації у конкретних випадках. З'ясовано, що найчисленнішими перекладацькими трансформаціями є конкретизація, займаючи значну частину загальної кількості трансформацій – 38,24%. Це свідчить про важливу роль конкретизації у тексті, де деталізація, введення конкретних фактів та прикладів стають ефективними інструментами для розширення смислового спектру та покращення розуміння читачем.

Виявлено, що найчисленнішою перекладацькою трансформацією з граматичних є заміна частин мови – 35%. Цей вид трансформації виявився домінуючим у перекладі, входячи в склад значної частини аналізованого тексту. Заміна частин мови включає заміну слів іншими, що належать до інших частин мови, з метою досягнення точності та ефективності відтворення семантики

оригіналу в перекладі. Це може бути зумовлено не лише лінгвістичними аспектами, але й культурними та структурними відмінностями між мовами, що вимагають вибіркового використання даного виду трансформації для досягнення оптимального результату в перекладі.

У контексті теоретичного аспекту дослідження з'ясовано основні тенденції та підходи, що визначають розвиток перекладознавства. Особлива увага приділена вивченню концепцій та теорій, які найбільше впливають на розуміння та методологію перекладу, що в свою чергу сприяє створенню бази для подальшого практичного застосування в перекладацькій діяльності.

Проаналізовано особливості інтертекстуальної інкорпорації німецькомовних одиниць в англomовному тексті, а також способи їх передачі українською мовою. Виявлено, що найпоширенішим способом їхньої актуалізації є калькування.

Подальші дослідження у цьому напрямку можуть допомогти розширити розуміння та оптимізувати практичне використання перекладацьких трансформацій, сприяючи підвищенню якості перекладу та розвитку перекладознавства як науки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Артеменко Ю. С. Відтворення ідіостилю Маркуса Зузака в українському перекладі роману «The Book Thief». *Збірник наукових праць «Південний архів. Філологічні науки»*, 2018. С. 180–186.
2. Астаф'єв О. В. Інтертекстуальність як літературна стратегія. Київ: Дивослово, 2000. № 2. С. 5–7.
3. Биховець Н. М. Видатний український мовознавець Юрій Олексійович Жлуктенко. *Мовознавство*, 2015. С. 26–37.
4. Білозерська Л., Возненко Н., Радецька С. Термінологія та переклад: навч. посіб. для студ. філол. напрямку підготовки. Вінниця, 2010. 231 с.
5. Богайчук О. С. Лексичні трансформації в перекладі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2021. С. 143–146.
6. Висоцька Г. В., Мерквіладзе С. Лексико-семантичні та граматико-синтаксичні засоби досягнення еквівалентності під час перекладу художніх текстів. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020, С. 82-87.
7. Войтенко К. І. Функціональний стиль художнього мовлення. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Збірник наукових праць. Острог, 2012. С. 53–56.
8. Волченко О. М., Нікішина В. В. Граматичні трансформації в англо-українському художньому перекладі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: «Філологічна», 2015. Вип. 54. 254 с.
9. Горда В., Пушик Н. Перекладацькі трансформації у відтворенні ономастичного простору авторського тексту. *Закарпатські філологічні студії*, 2021. Вип. 16. С. 166–171.
10. Гуз О. П. Основи перекладознавства : конспект лекцій. Вежа-Друк. Луцьк, 2021. 72 с.
11. Гурдуз А. Інтертекстуальність і гіпертекст: проблеми теорії і практики. Київ «Академія», 2007. С. 67–72.

12. Дудик П. С. Синтаксис української мови. Київ «Академія», 2010. 384 с.
13. Зорівчак Р. П. Реалія в художньому мовленні; перекладознавчий аспект. Іноземна філологія. Львів, 1994. 232 с.
14. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад. Видавництво Львівського університету. Львів, 1989. 215 с.
15. Кальниченко О. А., Полякова Ю. Ю. Українська перекладознавча думка 1920-х – початку 1930-х років. Укладачі Леонід Черноватий і В'ячеслав Карабан. Вінниця: «Нова Книга», 2011. 504 с.
16. Капранов Я. В. Семна характеристика генералізованих і конкретизованих мовних одиниць у сучасному перекладознавстві. *Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ. Серія: «Філологія. Педагогіка. Психологія»*. 2017. Випуск 34. С. 110–116.
17. Карабан В. І. Переклад з української мови на англійську. *Навчальний посібник*. Вінниця: «Нова книга», 2003. 608 с.
18. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця, 2004. 560 с.
19. Кириченко, О.А. Антонімічний переклад як ефективний прийом контекстуального перекладу лексичних одиниць. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія «Філологічні науки»*, 2016. С. 36-38.
20. Кияк Т. Р. Перекладознавство (німецько-український напрям): підручник А.М. Науменко, О.Д. Огуй. «Київський університет», 2009. 543 с.
21. Клименко О. Л. Іншомовна лексика в художньому дискурсі. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*, 2016. С. 162–164.
22. Кобилко Н. А. Друга світова війна на сторінках роману Маркуса Зузака «Крадійка книжок». *Науковий вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. Харків. 2021. С. 26 – 28

23. Козубська В. О. Основні лексичні трансформації при перекладі художнього тексту. Актуальні проблеми сучасної транслатології, лінгвокраїнознавства та теорії міжкультурної комунікації : *збірник матеріалів VII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю*. Частина II. Вінниця, 2022. Випуск 34–83. С. 78.
24. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу. Вища школа, 1982. 345 с.
25. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства: навч. посібник для студ. перекладацьких і філол. Вінниця : «Нова Книга», 2008. 512 с.
26. Корунець І. В. Людина багатьох талантів Григорій Кочур (1908–1994). Його внесок у повоєнну історію українського художнього перекладу. *Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ Серія Філологія. Педагогіка. Психологія*. 2017. С. 12–20.
27. Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мов: навч. посібник. Вінниця. «Нова Книга», 2004. 460 с
28. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Підручник. Вінниця. «Нова Книга», 2003. 360 с.
29. Корунець І. В. Біля витоків українського перекладознавства. Вінниця : Нова книга, 2008. 512 с.
30. Курташ А., Павлик В. Особливості перекладу кольоролексики з англійської на українську мову (на матеріалі роману Маркуса Зузака «Крадійка книжок»). *Науковий вісник Івано-Франківського національного університету нафти й газу*. Івано-Франківськ. 2021. С. 1–4.
31. Ладиненко А. П. Використання іншомовних включень в англійських художніх текстах для створення атмосфери часу та місця дії. *Одеський лінгвістичний вісник Національного університету «Одеська юридична академія»*. Одеса, 2017. С. 67–70.
32. Левицька Н. В. Особливості практичної підготовки та навчання за кордоном майбутніх перекладачів в університетах Німеччини. *Науковий вісник Хмельницького національного університету*. «Молодий вчений». 2015. С. 140 – 144.

33. Левицька Н. В. Структура і зміст освітніх програм професійної підготовки перекладачів в університетах Німеччини. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. Ужгород, 2013. Вип. 29. С. 81–84.
34. Ледерер М. Інтерпретативний підхід. Енциклопедія перекладознавства: за заг. ред. О. А. Кальниченка та Л. М. Черноватого. Вінниця: Нова Книга, 2020. С. 133–141.
35. Литвин І. М. Перекладознавство. *Науковий посібник*. Черкаси, 2013. 288 с.
36. Лобода В. Перекладацькі трансформації: дефінітивний характер та проблема класифікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2019. № 43, Том 4. С. 72–74.
37. Лощенова І. Ф., Нікішина В. В. Перекладацькі трансформації як ефективний засіб досягнення адекватності перекладу. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Філологічні науки*. 2014. Книга 3. С. 102–105.
38. Максимов С. Є. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). Теорія та практика перекладацького аналізу тексту для студентів факультету перекладачів та факультету заочного та вечірнього навчання: навч. посіб. Київ, 2006. 157 с.
39. Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2009. 304 с.
40. Мартинюк О. В. Порівняльна характеристика програм підготовки магістрів перекладу загального та профільного спрямування: досвід США *Збірник наукових праць Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту ім. Тараса Шевченка. Сер. Педагогічні науки*. Кременець : КОГПІ ім. Тараса Шевченка, 2010. С. 63–69.
41. Мартинюк О. В. Порівняльно-педагогічний аналіз змісту та форм організації навчання майбутніх магістрів перекладу технічного профілю в університетах США та України. *Хмельницький*. 2015. С. 1–7.

42. Мельник С. М. Іншомовна лексика як джерело лексичних інновацій у художній прозі кінця ХХ-початку ХХІ століття. Збірник наукових праць. Лінгвістика. Луганськ : ДЗ ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2010. С. 189—193.
43. Мунен Ж. Теоретичні проблеми перекладу. Переклад як мовний контакт. Міжнародні відносини, 1978. С. 36-41.
44. Науменко Л. П., Гордєєва А. Й. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську : навч. посібник. Вінниця : Нова книга, 2011. 136 с.
45. Огнева Е.А. Художній переклад: проблеми передачі компонентів перекладацького коду М .: Едітус, 2012. 234 с.
46. Одрехівська І. Аналітична модель дослідження реценції Української літератури в інокультурному просторі: уроки учителя професорки Роксолани Петрівни Зорівчак. *Іноземна філологія*. Випуск 133. 2020, С. 173–183.
47. Остапенко С. А. Особливості застосування граматичних трансформацій у процесі перекладу англійського художнього твору українською та російською мовами. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Філологія»*, 2017. 115 с.
48. Отто Каде. Проблеми перекладу у світлі теорії комунікації. Питання теорії перекладу в зарубіжній лінгвістиці. Міжнародні відносини, 1978. С. 69-90.
49. Панов С. Ф. Професіоналізм викладача технічного перекладу: аспект гуманізації. Проблеми сучасної педагогічної освіти. Кримський гуманітарний університет, 2008. 268 с.
50. Поджара Є. В. Микола Лукаш – геній українського перекладу. *Науковий вісник східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*, 2020. С. 18–22.
51. Приймачок О. Перекладацькі трансформації як спосіб досягнення адекватності художнього перекладу. *Вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки: Філологічні науки*. Луцьк, 2008. С. 115–121.

52. Прокопенко А. В. Історія перекладу та перекладацької думки: Англія, Німеччина, Америка, Україна : конспект лекцій. Суми, 2018. 87 с.
53. Ребенко М. Плюралізм інтерпретаційних рішень у площині художнього перекладу. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія*, 2018. С. 33-37.
54. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі: монографія. Харків: Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.
55. Селіванова О. І. Вимоги до професійного володіння мовами та проблеми мовленнєвої підготовки перекладача. *Науковий журнал «Вісник Сум. держ. ун-ту. Серія. Філологічні науки*, 2014. С. 161–162.
56. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія Полтава : Довкілля-К, 2011. 844 с.
57. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Монографічне видання. Черкаси, 2012. 488 с.
58. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.
59. Семен Г. Я., Черська Ж. Б. Німецькі одиниці у романі Маркуса Зузака «Крадійка книжок». *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологія: зб. наук. праць*. Дрогобич, 2018. № 9. С. 195–198.
60. Семен Г. Я., Черська Ж. Б. Особливості використання графічних стилістичних засобів у перекладі роману Маркуса Зузака «Крадійка книжок». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*, 2019 № 38 С. 129–131.
61. Семенец О. Е. Історія перекладу (Середньовічна Європа XV–XVIII ст.), 1991. 386 с.
62. Сергеева О. В. Професійна підготовка перекладачів в університетах Великої Британії. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Хмельницький, 2012. 344 с.

63. Сіягівська І. Визначення та класифікація перекладацьких трансформацій у процесі художнього перекладу тексту. *Наукові праці Чорноморського державного університету*. Collection of scientific papers “New Philology”. Сер. : Філологія. Мовознавство, 2014. С. 89–93.
64. Скиба К. О. Особливості та сутність підготовки перекладачів в університетах Канади. *Молодь і ринок* №3 (110), 2014. С. 88 – 92.
65. Смоляна Т. А. Компенсація та антонімічний переклад як засоби передачі комунікативної та стилістичної рівнозначності різномовних художніх та нехудожніх текстів. *Лінгвістика*, 2009. № 10 С. 290–294.
66. Ставчук Н. Стилiстичнi особливостi вiдтворення емотивностi при перекладi художнiх текстiв. *«Іноземна мова у полікультурному просторі: досвід та перспективи»* : збірник матеріалів ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Кам’янець-Подільський, редкол. Т.В. Калинюк (відп. ред.) та ін. Кам’янець-Подільський: Кам’янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. С. 185-187.
67. Федоров А. В. Основи загальної теорії перекладу . М.: Вища школа, 1983. 303 с.
68. Філоненко Н. Г. Переклад і перекладознавство у західноєвропейських країнах поширення романських мов: історія, напрями, персоналії. *Науковий вісник Київського національного лінгвістичного університету*. Філологія, Київ. С. 383–409.
69. Черник М. В. Часо-просторові характеристики мистецького дискурсу в англomовних художніх текстах. Філологічні трактати. Том 8, №2, 2016. С. 166–174.
70. Черник М. В. Лексико-семантичні засоби вираження мистецьких реалій в англomовних художніх текстах. *Нова філологія*. Збірник наукових праць. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. № 70. С. 219–224.
71. Черноватий Л. М. Проблематика досліджень у галузі методики навчання перекладу як спеціальності. *Науковий журнал «Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна»*, 2017. С. 192–195.

72. Чумак Г. В. Використання лексичних трансформацій при відтворенні власних назв в українському перекладі роману Л. М. Монтгомері «Енн з зелених дахів». Лінгвостилістика. Соціолінгвістика. Лінгвокультурологія. Літературознавство, 2021. С. 48–50.
73. Швачко С. Перекладацькі трансформації у поетичному просторі. Іноземні мови. Зарубіжна література. Методика викладання. Донецьк, 2005. С. 90–95.
74. Шевченко Т. Г. «Заповіт» мовами народів світу. Наукова думка. Київ, 1989. 350 с.
75. Шишко А. В., Луканська Г. А. Граматичні трансформації в художньому перекладі. Мова та мовлення: фундаментальні парадигми розвитку. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський, 2021. С. 232–242.
76. Шульга Д. О. Лінгвостилістичні особливості вживання іншомовних слів в епістолярії М. Хвильового. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Філологія. Мовознавство, 2011. С. 65–67.
77. Юджин А. Найда. До науки перекладу. Питання теорії перекладу в зарубіжній лінгвістиці. Міжнародні відносини, 1978. С.114-137.
78. Яцків Н., Цюпа Л. Перекладацькі трансформації авторських афоризмів Давіда Фонкіноса в романі «Наші розставання». Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації, 2018. С. 126–131.
79. Adam J.-M. Elements de linguistique textuelle. Bruxelles-Liège : Mardaga. Coll. "Philologie et langage", 1990. 265 p.
80. Baker M. In other words. London : Routledge, 1992. 301 p.
81. Baker M., Gabriela Saldanha. Routledge Encyclopedia of Translation Studies, 2020. 900 p.
82. Bordiuk L.V. Lecture Notes in translation theory and practice (English Ukrainian intercultural aspect). Lviv Politechnica, 2012. 104 p.
83. Chriss R. Training Translators. Language Realm, USA. 2012. P. 114–125.

84. Febryanto M., Sulyaningsih I., Zhafirah A. Analysis of translation techniques and quality of translated terms of mechanical engineering in accredited national journals. Project, 2021. Volume 4, Nr. 1. P. 116–125.
85. Gert Jaeger. Translation und Trabslationslinguistik. Halle (Saale), 1975. P. 87-95.
86. Gile, D. Basic concepts and models for interpreter and translator training. John Benjamins Publishing Company, 2009. 283 p.
87. Kastberg, P. Personal knowledge management in the training of non-literary translators. The Journal of Specialized Translation, 2009. P. 88 – 101.
88. Newmark P. A Textbook of Translation. Hertfordshire, 1988. 225 p
89. Ordudari M. Translation procedures, strategies and methods. Translation Journal, 2007. Volume 11, Nr. 3. URL: <http://translationjournal.net/journal/41culture.htm>
90. Pinheiro M. Translation Techniques. Communication at Language & Work, 2015. Issue Nr. 4. P. 121–144.
91. Raw Laurence. Translation, Adaptation and Transformation. Continuum, 2012. 242 p.
92. Sukhtankar P. Developing a Technical Translation Program: A Needs Assessment Study. Midwest Research to Practice Conference in Adult, Continuing, and Community Education. USA. The Ohio State University, 2003.
93. Tanana, S. Formation of Linguistic Competence of a Foreign Teacher (On The Example of Language), 2021. C. 518 – 527.
94. Tercedor M. The cognitive dynamics of terminological variation. International Journal of Theoretical and Applied Issues in Specialized Communication. 2011, p. 181 – 197.
95. Vega Cernuda M.Á., Pulido M. La historia de la traducción y de la teoría de la traducción en el contexto de los estudios de la traducción. MonTI. Monografías De Traducción E Interpretación. 2013. №5. C. 193.
96. Venuti Lawrence. The Translation Studies Reader. Routledge, 2012. 561 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТЕКСТОВОГО ТА ЛЕКСИКОГРАФІЧНОГО МАТЕРІАЛУ

97. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь, 2005. 1728 с.
98. Зусак М. Крадійка книжок; пер. з англ. Н. Гоїн. К.: КМ Publishing, 2015. 416 с.
99. Сучасний тлумачний словник української мови: 60 000 слів. Уклад. Н. Кусайкіна, Ю Цибульник; За заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В. В. Дубінінського. Х.: ВД «ШКОЛА», 2011. 784 с.
100. Cambridge dictionary (online). URL : <https://dictionary.cambridge.org>. (дата звернення: 10.12. 2023)
101. Macmillan Open Dictionary (online). URL: <https://www.macmillandictionary.com> (дата звернення: 22.11. 2023)
102. Oxford Advanced Learners' Dictionary (online) URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com> (дата звернення: 30.10. 2023)
103. Zusak M. «The Book Thief» Uxbridge Road, London, 2007. 389 p.